

แนวทางการป้องกันควบคุมโรค

และภัยสุขภาพในเด็ก

สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข

กรมควบคุมโรค
Department of Disease Control

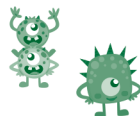

แนวทางการป้องกันควบคุมโรค

และภัยสุขภาพในเด็ก

สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข

กรมควบคุมโรค
Department of Disease Control

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

บรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

1. นายแพทย์โสภณ เอี่ยมศิริถาวร ผู้อำนวยการ
สำนักโรคติดต่อทั่วไป
2. นายแพทย์พรชนก รัตนดิลก ณ ภูเก็ต รองผู้อำนวยการ
สำนักโรคติดต่อทั่วไป

ผู้จัดทำ

1. นางสาวนีนะ เลิศสุโภชนิชย์ สำนักโรคติดต่อทั่วไป
2. นางสาวณัฐทิศา หงษ์สามสิบหก สำนักโรคติดต่อทั่วไป
3. นางสาวมัลลิกา ผดุงหมาย สำนักโรคติดต่อทั่วไป
4. นางสาวกรรณิการ์ เจริญไทย สำนักโรคติดต่อทั่วไป

อ้างอิง

1. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค
2. สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค
3. กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
4. กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

พิมพ์ครั้งที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

จำนวน 5,000 เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท บอรรัน ทู บี พับลิชชิง จำกัด
53/1 หมู่ 7 ถ.สวนหลวงร่วมใจ ต.สวนหลวง
อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร 74110
โทรศัพท์ 0 2813 7378 โทรสาร 0 2813 7378

จัดพิมพ์โดย กลุ่มโรคติดต่อในเด็ก สำนักโรคติดต่อทั่วไป
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
โทร. 02 590 3183

บทนำ

จากสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่าเด็กแรกเกิดถึง 2 ปี มีอัตราป่วยด้วยโรคและภัยสุขภาพต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น โรคมือเท้าปาก โรคไข้หวัดใหญ่ โรคอุจจาระร่วง โรคอีสุกอีใส โรคพิษสุนัขบ้า โรคไข้เลือดออก การจมน้ำ อุบัติเหตุในเด็ก เป็นต้น ซึ่งเป็นวัยที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ผู้ปกครองที่บ้าน เนื่องจากเด็กเล็กมีภูมิคุ้มกันต่ำ เมื่อเกิดการเจ็บป่วยจะแพร่เชื้อไปยังเด็กอื่นได้ง่ายและอาจแพร่กระจายไปยังเด็กเล็กหรือคนในชุมชน ระยะหลังนี้พบว่าเชื้อโรคมีการพัฒนา เพิ่มความรุนแรงมากขึ้นมีการดื้อยาและแพร่กระจายได้ง่าย การดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคในชุมชนให้มีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการช่วยลดการเกิดโรคติดต่อดังกล่าว โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้มีความสำคัญในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานเป็นต้นแบบในการสร้างสุขภาพ และเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคต่างๆ ในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ทั้งนี้ อสม.มีหน้าที่ในการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคติดต่อในเด็กระดับชุมชน ดังนี้

แก๊งข่าวร้าย เป็นผู้สื่อข่าวสารสนเทศสุขภาพระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้านให้มารับบริการสาธารณสุข แจ้งข่าวสารสาธารณสุข เช่น การเกิดโรคติดต่อที่สำคัญในเด็ก หรือโรคระบาดในท้องถิ่น

กระจายข่าวดี เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัวในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การใช้สถานบริการสาธารณสุข การเฝ้าระวังในเด็ก และการให้ภูมิคุ้มกันโรคในเด็ก

ผู้ให้บริการ เป็นผู้ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ได้แก่ การส่งต่อผู้ป่วยเด็กและการติดตามดูแลผู้ป่วยเด็กที่ได้รับการส่งต่อมาจากสถานบริการ

ประธานงานสาธารณสุข เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาโรคติดต่อในเด็ก โดยใช้งบประมาณหมวดอุดหนุนทั่วไปที่ได้รับจากกระทรวงสาธารณสุข หรือจากแหล่งอื่น ๆ

บำบัดทุกข์ประชาชน เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน เช่น เฝ้าระวังปัญหาโภชนาการโดยการชั่งน้ำหนักเด็ก เฝ้าระวังด้านอนามัยแม่และเด็ก เฝ้าระวังด้านสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เฝ้าระวังเด็กจมน้ำ

ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นแกนนำในการชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็กของชุมชน

กรมควบคุมโรค ตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันควบคุมโรคติดต่อในเด็ก และเล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จึงได้จัดทำแนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็กสำหรับสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้ อสม. ได้มีความรู้ความเข้าใจตลอดจนทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน และนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็กได้อย่างถูกต้อง สามารถควบคุมการแพร่กระจายเชื้อโรคไม่ให้เกิดการระบาดในชุมชน เพื่อให้เด็กในชุมชนมีสุขภาพที่ดี มีพัฒนาการสมวัย ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อที่สามารถป้องกันได้ นอกจากนี้ยังเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับการระบาดของโรคติดต่อในพื้นที่ซึ่งอาจเกิดการระบาดได้ในอนาคตอีกด้วย

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

หลักการป้องกันควบคุมโรคติดต่อ	1
แนวทางการป้องกันควบคุมโรคติดต่อในเด็ก	3
การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้นและการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ	8
การทำความสะอาดและการทำลายเชื้อ	12
โรคติดต่อในเด็กที่พบบ่อยและคำถาม-คำตอบ	15
▶ โรคมือเท้าปาก (Hand Foot and Mouth Disease)	17
▶ โรคไข้หวัด (Common cold)	20
▶ โรคไข้หวัดใหญ่ (Influenza)	23
▶ โรคไข้เลือดออก (Dengue hemorrhagic fever)	26
▶ โรคอีสุกอีใส (Chickenpox)	29
▶ โรคไข้ดำอีดแดง (Scarlet fever)	33
▶ โรคหัด (Measles)	36
▶ โรคคางทูม (Mumps)	38
▶ โรคตาแดงหรือเยื่อぶตาอักเสบ (Conjunctivitis)	40
▶ โรคผิวหนังอักเสบจากเชื้อแบคทีเรีย (Impetigo)	43
▶ โรคอุจจาระร่วง (Diarrhea)	45
▶ โรคพิษสุนัขบ้าหรือโรคกลัวน้ำ (Rabies)	50

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

แนวทางการดำเนินงานป้องกันภัยสุขภาพที่พบบ่อยในเด็ก	54
▶ การจมน้ำ	54
▶ การบาดเจ็บจากการจราจร	56
▶ การพลัดตก หกล้ม	56
▶ การอุดตันทางเดินหายใจ	57
▶ แรงเหวี่ยงกลจากวัตถุสิ่งของ	57
ภาคผนวก	59
▶ แบบบันทึกประวัติการได้รับวัคซีน	60
▶ แบบสำรวจอาการเด็กป่วยในชุมชน สำหรับ อสม.	63
▶ แบบเฝ้าระวังข้อมูลเด็ก การจมน้ำของเด็กในชุมชน และแหล่งน้ำเสี่ยงในชุมชน	65

หลักการป้องกันควบคุมโรคติดต่อ

สิ่งสำคัญในการป้องกันควบคุมโรค คือ การทำความเข้าใจถึงปัจจัยของการเกิดโรคติดต่อ ธรรมชาติการเกิดโรค แนวทางการป้องกันควบคุมโรค เพื่อให้ดำเนินงานได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยของการเกิดโรคติดต่อ

เมื่อเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย บางคนอาจเกิดโรคและแสดงอาการอย่างรวดเร็ว ขณะที่บางคนไม่แสดงอาการใดๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

(1) คุณสมบัติของเชื้อ เช่น ความสามารถในการก่อโรคของเชื้อ ความรุนแรงของเชื้อ ระยะฟักตัวของเชื้อที่เข้าสู่ร่างกายและปริมาณของเชื้อที่ได้รับ

(2) สภาพร่างกายผู้รับเชื้อโรค โดยเฉพาะคนชรา ทารก และเด็กเล็กที่มีระดับภูมิคุ้มกันโรคของร่างกายไม่ดีพอ ทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย และมีอาการรุนแรงมากกว่ากลุ่มอายุอื่น สำหรับคนที่มีร่างกายแข็งแรงภูมิคุ้มกันของร่างกายดี เมื่อได้รับเชื้ออาจไม่เกิดโรคหรือหากเกิดโรคก็อาจแสดงอาการไม่รุนแรง

(3) สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อการแพร่กระจายของโรคและการเกิดโรคได้ เช่น ถ้าอากาศหนาวเย็นเชื้อไวรัสหวัดจะสามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นานขึ้น โอกาสที่คนจะได้รับเชื้อและเป็นโรคหวัดจึงมากขึ้น ในขณะที่เชื้อแบคทีเรียบางชนิดสามารถเจริญเติบโตและเพิ่มจำนวนได้ดีในอุณหภูมิที่สูงขึ้น เช่น เชื้ออหิวาตกโรค ซึ่งมักระบาดในช่วงฤดูร้อน เป็นต้น

ธรรมชาติการเกิดโรค

การดำเนินของโรคติดเชื้อตามธรรมชาติ มี 4 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ระยะก่อนได้รับเชื้อ เป็นระยะที่ร่างกายยังไม่ได้รับเชื้อเข้าสู่ร่างกาย แต่มีปัจจัยเสี่ยงหรือองค์ประกอบต่างๆ ที่ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการเกิดโรค ได้แก่ ความรุนแรงของเชื้อก่อโรค สภาพร่างกายของผู้ได้รับเชื้อไม่สมบูรณ์และไม่แข็งแรง และสิ่งแวดล้อมที่มีการปนเปื้อนและเอื้อต่อการแพร่กระจายเชื้อโรค

ระยะที่ 2 ระยะก่อนมีอาการ (ระยะฟักตัว) เมื่อเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย ร่างกายจะพยายามทำลายและกำจัดเชื้อ ถ้าร่างกายไม่สามารถกำจัดเชื้อนั้นได้จะทำให้เกิดความผิดปกติของร่างกาย ซึ่งในระยะนี้ยังไม่ปรากฏอาการของโรคให้เห็น

ระยะที่ 3 ระยะแสดงอาการของโรค เมื่อร่างกายไม่สามารถทำลายหรือกำจัดเชื้อโรคได้จะทำให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้น โดยอาการแสดงและความรุนแรงของโรคขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อที่ได้รับ ดังนั้นการตรวจสุขภาพเป็นประจำ การค้นหาและแยกผู้ป่วยที่ติดเชื้อตั้งแต่ระยะต้นๆ ของการเจ็บป่วยจะเป็นการตัดวงจรการแพร่เชื้อโรคสามารถให้การดูแลสุขภาพผู้ป่วยได้อย่างถูกต้องและทันเวลา ทำให้สามารถลดความรุนแรง ภาวะแทรกซ้อนของโรค ป้องกันการเกิดความพิการและเสียชีวิตได้

ระยะที่ 4 ระยะฟื้นตัวของโรค เป็นระยะหลังจากร่างกายเกิดโรคโดยผู้ป่วยอาจได้รับการรักษาหรือไม่ก็ตาม ซึ่งส่วนใหญ่หายเป็นปกติ แต่บางรายอาจเกิดโรคแทรกซ้อน พิการ หรือรุนแรงถึงเสียชีวิต ดังนั้นการตรวจพบสาเหตุการเกิดโรคและให้การรักษาผู้ป่วยตั้งแต่ระยะแรกๆ จึงเป็นมาตรการที่สำคัญอย่างยิ่งในการช่วยลดความพิการและการเสียชีวิตได้

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคติดต่อในเด็ก

1. สำรวจ

อสม. สำรวจพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบหรือหมู่บ้านของตนเอง

- ค้นหาเด็กป่วยผู้สัมผัสใกล้ชิดเด็กป่วย และการได้รับวัคซีนตามเกณฑ์ของเด็ก
- สำรวจสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันไม่ให้เป็นแหล่งของเชื้อโรคและสัตว์พาหะ
- ให้คำแนะนำผู้ปกครองในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

2. แจ้งข่าว

เมื่อพบเด็กป่วย หรือแหล่งของเชื้อโรคและสัตว์พาหะในชุมชน ให้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- โรงพยาบาลชุมชน (รพช.)
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.)
- ศูนย์บริการสาธารณสุข
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่
- ผู้นำชุมชน (แจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ชุมชน)

3. ติดตามและเฝ้าระวัง

เยี่ยมบ้านติดตามอาการเด็กป่วยในชุมชน และให้คำแนะนำ/ สู้ศึกษาในการป้องกันควบคุมโรคแก่ผู้ปกครอง ดังต่อไปนี้

- หากพบว่าเด็กอาการไม่ดีขึ้นหรือมีอาการผิดปกติ เช่น ไข้สูง ชีพ หายใจเร็ว หอบ มือเท้าเย็น ปัสสาวะลดลง เป็นต้น ให้แนะนำ ผู้ปกครองรีบพาเด็กไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล

- ตรวจสอบการใช้ยาว่าเหมาะสมหรือไม่และให้คำแนะนำ การใช้ยาแก่ผู้ปกครอง เช่น ผู้ป่วยได้รับประทานยาครบและต่อเนื่อง ตามที่แพทย์สั่ง ยาที่ใช้ไม่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุ ไม่มีการใช้ยา ปฏิชีวนะในผู้ป่วยโรคไข้หวัดและโรคอุจจาระร่วงนอกจากแพทย์สั่ง เป็นต้น

- ให้สู้ศึกษาในการจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในที่พัก อาศัยแก่ผู้ปกครอง เพื่อป้องกันและลดการแพร่กระจายเชื้อ เช่น การทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้ การกำจัดสิ่งปฏิกูล เป็นต้น

- เฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อไม่ให้เกิด การระบาดเพิ่มขึ้น โดยสังเกตการณ์เด็กในชุมชนว่ามีเด็กป่วยเพิ่มขึ้น หรือไม่ หากพบเด็กป่วยต้องแจ้งข่าวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำรวจ

แจ้งข่าว

ติดตามและเฝ้าระวัง

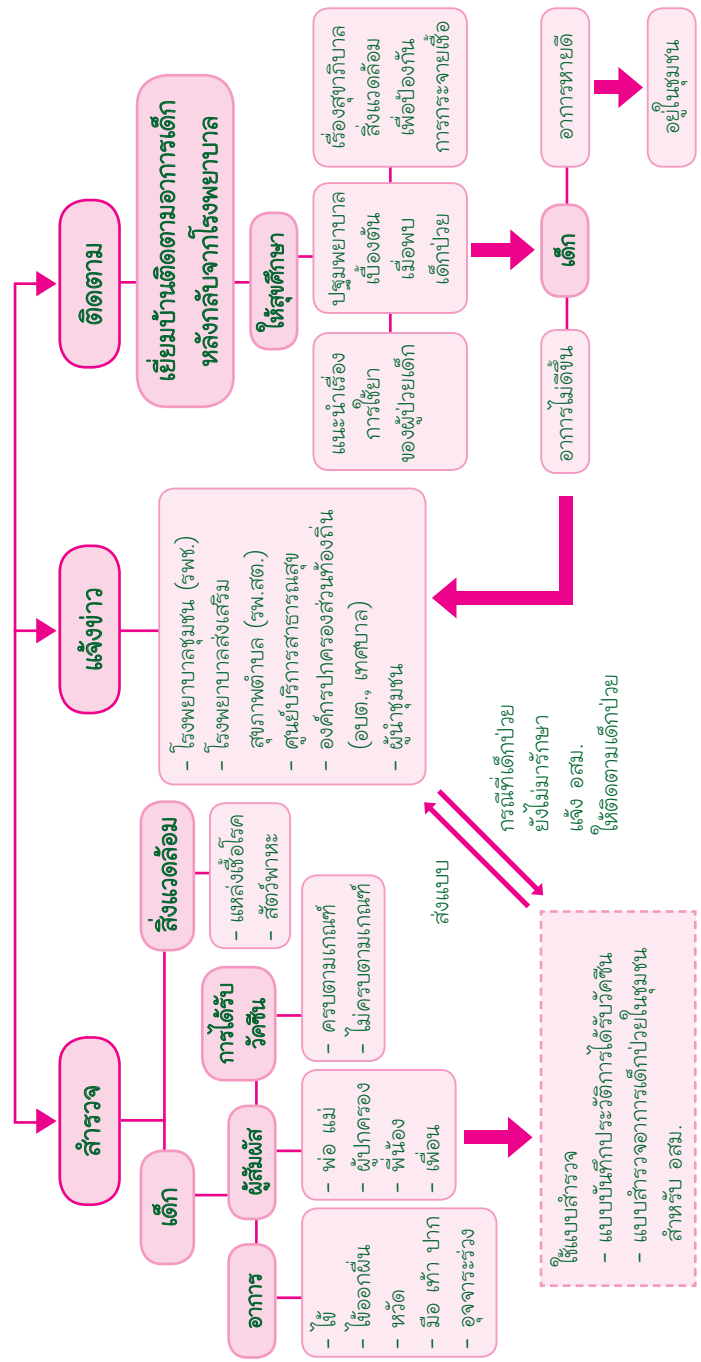
แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

แผนภูมิแสดงแนวทางการป้องกันควบคุมโรคติดต่อในเด็ก

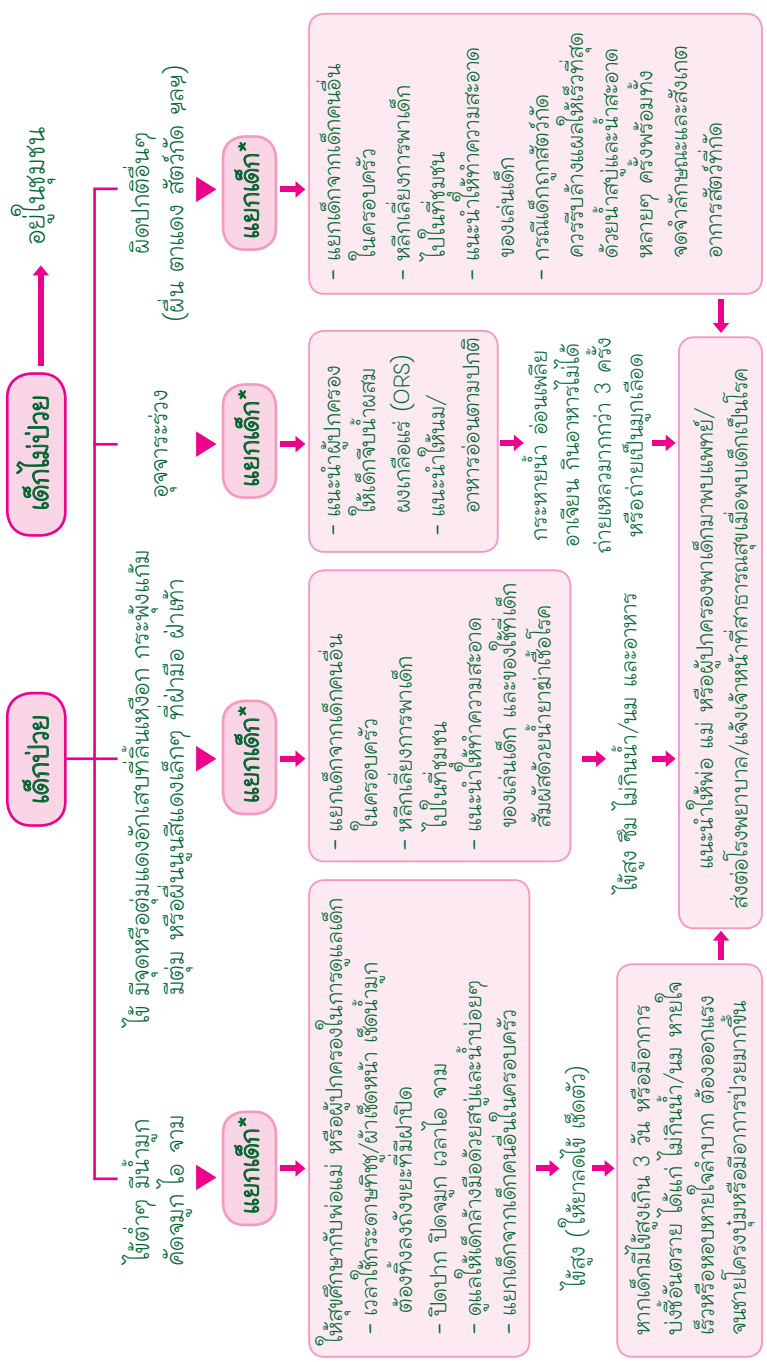
เด็กในชุมชน

การตรวจคัดแยกเด็กป่วยในชุมชน

* แยกเด็ก หมายถึง แยกเด็กที่ป่วยให้ออกจากคนในครอบครัวที่ไม่ป่วย (โดยเฉพาะเด็กเล็กและคนชรา) เช่น การแยกนอน การแยกของเล่น หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งต่อการติดต่อของโรค

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้นและการป้องกัน การแพร่กระจายเชื้อ

เมื่อพบเด็กมีอาการผิดปกติ ควรรีบดำเนินการแยกเด็กออกจากบุคคลในครอบครัวที่ไม่ป่วย โดยเฉพาะเด็กเล็กและคนชรา โดยดำเนินการตามแนวทางการแยกเด็กป่วยและการป้องกัน การแพร่กระจายเชื้อ ดังนี้

ตารางที่ 1 การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้นและการป้องกัน การแพร่กระจายเชื้อ

อาการ	การดูแลเด็กป่วย เบื้องต้น	การป้องกัน การแพร่กระจายเชื้อ
มีไข้ต่ำๆ น้ำมูกไหล คัดจมูก ไอ จาม	<ul style="list-style-type: none"> • ให้หยุดพักรักษาตัวที่บ้าน อย่างน้อย 2-3 วัน หรือจนกว่าจะหายปกติ • 2-3 วันแรกไม่ควรให้คลุกคลีกับคนในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กเล็ก และคนชรา • แยกของเล่น และของใช้ต่างๆ ของผู้ป่วย เพื่อลดการแพร่กระจายเชื้อ และง่ายต่อการทำความสะอาด	<ul style="list-style-type: none"> • ล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้ง ก่อน-หลังดูแลเด็กป่วย • สอนให้เด็กเช็ดน้ำมูกด้วยกระดาษทิชชู และทิ้งลงถังขยะ หรือใช้ผ้าเช็ดหน้าส่วนตัว (ควรคล้องติดตัวเด็ก) สำหรับเช็ดน้ำมูก และล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้ง • ปิดปาก ปิดจมูกเวลา ไอ จาม แล้วล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้ง

อาการ	การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้น	การป้องกัน การแพร่กระจายเชื้อ
		<ul style="list-style-type: none"> • ไม่ควรพาเด็กไปใน สถานที่แออัด เช่น สนามเด็กเล่น ตลาดและห้างสรรพสินค้า • หมั่นทำความสะอาดของเล่น และของใช้ต่างๆ ที่เด็กป่วยสัมผัส
ผื่นแดง อักเสบ ที่ลิ้น เหงือก กระพุ้งแก้ม ฝ่ามือ ฝ่าเท้า (สงสัยว่า เป็นโรค มือ เท้า ปาก)	<ul style="list-style-type: none"> • ให้พาไปพบแพทย์ • ควรแยกเด็กจากเด็กคนอื่นๆ • แยกของเล่นและของใช้ต่างๆ จากเด็กปกติ • ควรให้เด็กหยุดรักษาตัวที่บ้าน ประมาณ 1 สัปดาห์ หรือจนกว่าจะหายเป็นปกติ 	<p>กรณีที่แพทย์วินิจฉัยว่าเป็นโรคมือ เท้า ปาก ควรปฏิบัติดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • ทำความสะอาดพื้นห้อง ผนังห้อง ให้เช็ดถูด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรคและควรแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่รับผิดชอบทราบ
ถ่ายอุจจาระ เหลวตั้งแต่ 3 ครั้งต่อ วันหรือถ่าย มีมูกเลือด อย่างน้อย 1 ครั้ง	<ul style="list-style-type: none"> • ให้สารละลายน้ำตาลเกลือแร่ (ORS) สลับกับนมแม่ หรือนมผสม (อย่างละครึ่งต่อมื้อของการให้นมปกติ) 	<ul style="list-style-type: none"> • ล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้ง ก่อน-หลังดูแลเด็กป่วย • กำจัดอุจจาระลงในส้วมที่ถูกต้องลักษณะ

อาการ	การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้น	การป้องกัน การแพร่กระจายเชื้อ
หรือ ถ่ายอุจจาระเหลว 1 ครั้ง แต่มีกลิ่นเหม็น มีมูกหรือมีเลือดปน	<ul style="list-style-type: none"> • ถ้าถ่ายเป็นน้ำครั้งละมาก ๆ ให้ดื่ม ORS 10 มล./กก. ทดแทนต่อครั้ง หรือ 30-90 มล./กก. ต่อวัน เพื่อทดแทนการถ่ายอุจจาระ • จัดให้นอนในห้องแยก โดยเฉพาะจากเด็กเล็ก และคนชราในครอบครัว • แยกของเล่นและของใช้ต่างๆ จากของคนในครอบครัว <p>หมายเหตุ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้เด็กกินอาหารหลังให้ ORS 4 ชม. 2. เด็กที่ดื่มนมแม่ ให้เด็กดูดนมให้มากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> • แยกทำความสะอาดผ้าปูที่นอน เสื้อผ้าที่เปื้อนอุจจาระ และของเล่นที่เด็กหยิบจับเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อด้วยน้ำยาซักผ้าขาว เพื่อฆ่าเชื้อไวรัส • ทิ้ง “ผ้าอ้อมเด็กสำเร็จรูป” ผู้ป่วยอุจจาระร่วงเปียกปล้น (จากเชื้อไวรัสโรต้า) ให้ปลอดภัย • สอนเด็กล้างมือก่อน-หลังรับประทานอาหาร หลังขับถ่ายและหลังเล่นทุกครั้ง • ทำความสะอาดห้องน้ำที่บ้าน ผู้ป่วยติดเชื้อ (จากเชื้อไวรัสโรต้า) ด้วยน้ำยาซักผ้าขาวเพื่อฆ่าเชื้อไวรัส

อาการ	การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้น	การป้องกัน การแพร่กระจายเชื้อ
อาการผิดปกติอื่นๆ เช่น ไข้ ออกผื่น ตาแดง แผล ที่ผิวหนัง สัตว์กัด ฯลฯ	<ul style="list-style-type: none"> • ควรแยกเด็กจากเด็กปกติ ควรแยกเด็กนอนและแยกของเล่นและของใช้ต่างๆ จากเด็กปกติ • กรณีมีไข้ให้เช็ดตัวลดไข้ • กรณีเด็กถูกสัตว์กัด ควรรีบล้างแผลให้เร็วที่สุดด้วยน้ำสบู่และน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง จดจำลักษณะและสังเกตอาการสัตว์ที่กัด และรีบไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษาที่ถูกต้อง 	<ul style="list-style-type: none"> • ล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้ง ก่อน-หลังดูแลเด็กป่วย • ควรให้เด็กหยุดรักษาตัวที่บ้านจนกว่าจะหายเป็นปกติ

การทำความสะอาดและการทำลายเชื้อ

การทำความสะอาดสามารถช่วยป้องกันและลดการแพร่กระจายเชื้อ เนื่องจากเชื้อโรคไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า และมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นานหลายชั่วโมง บางชนิดอาจอยู่ได้นานหลายวันหรือเป็นสัปดาห์ ทำให้มีโอกาสสัมผัสเชื้อมากขึ้น โดยเฉพาะในบ้านเด็กส่วนใหญ่ชอบนั่ง นอน เล่น คลุกคลีกับเครื่องเล่น พื้น ผนังห้องเป็นประจำ ดังนั้นการทำความสะอาดพื้น ผนัง เพดาน รวมทั้งของเล่น ของใช้ส่วนตัวเด็กเป็นสิ่งจำเป็นในการป้องกันการติดเชื้อและการแพร่กระจายเชื้อ

ตารางที่ 2 การทำความสะอาดสิ่งของ เครื่องใช้ และของเล่น สำหรับเด็ก/สถานที่

เครื่องใช้และ ของเล่นเด็ก/ สถานที่	การทำความสะอาด	ความถี่
แก้วน้ำดื่ม ผ้าเช็ดมือ	<ul style="list-style-type: none"> • ทำความสะอาดแก้ว น้ำส่วนตัวด้วยน้ำยา ล้างจาน • ผ้าเช็ดมือส่วนตัว ควร ซักทำความสะอาดด้วยผงซักฟอกและตากแดด ให้แห้ง	<ul style="list-style-type: none"> • ทุกวัน • ทุกวัน

เครื่องใช้และ ของเล่นเด็ก/ สถานที่	การทำความสะอาด	ความถี่
ที่นอน ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม	<ul style="list-style-type: none"> ซักทำความสะอาดด้วยผงซักฟอกและนำไปตากแดดให้แห้ง 	<ul style="list-style-type: none"> ทุกสัปดาห์
ของเล่นเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> ไม้ พลาสติก ควรล้างด้วยน้ำยาทำความสะอาด เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน สบู่ หรือน้ำยาฆ่าเชื้อแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง กระดาษ ควรปิดฝุ่นและนำไปตากแดด ผ้า ตุ๊กตา ควรซักและนำตากแดดให้แห้ง 	<ul style="list-style-type: none"> อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (กรณีของเล่นเด็กเล็กที่นำเข้าปาก แนะนำให้ทำความสะอาดทุกวัน)

เครื่องใช้และ ของเล่นเด็ก/ สถานที่	การทำความสะอาด	ความถี่
สถานที่	<ul style="list-style-type: none"> • พื้น และ ผนัง ห้อง ทำความสะอาดด้วย ผงซักฟอกหรือน้ำยา ฆ่าเชื้อโรค • ห้องน้ำ ห้องส้วม ทำความสะอาดด้วย ผงซักฟอก หรือน้ำยา ฆ่าเชื้อ 	<ul style="list-style-type: none"> • อย่างน้อย วันละ 1-2 ครั้ง (เพดานแนะนำ ให้ ทำความสะอาด อย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง) • อย่างน้อย วันละ 1 ครั้ง

หมายเหตุ : กรณีเกิดโรคระบาดควรทำความสะอาดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อทันที และบ่อยครั้งมากขึ้น รวมทั้งแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ ทราบทันที

โรคติดต่อในเด็กที่พบบ่อย

และคำถาม-คำตอบ

ล้างมือบ่อยๆ
ด้วยน้ำและสบู่

หมั่นทำความสะอาด
สถานที่ ของใช้ ของเล่น

หยุดพักรักษาตัวที่บ้าน
1 สัปดาห์ หรือจนกว่าจะหาย

โรคมือ เท้า ปาก (Hand Foot and Mouth Disease)

พบมากในเด็กทารกและเด็กเล็ก มักเกิดในช่วงต้นฤดูฝน ถึงฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงธันวาคม

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อกลุ่มเอนเทอโรไวรัส (Enterovirus)

การติดต่อ : จากการสัมผัสโดยตรงกับน้ำมูก น้ำลาย ละอองจากการไอ จาม น้ำเหลืองจากแผลพุพอง หรืออุจจาระของผู้ป่วยที่มีเชื้อ

อาการ : เริ่มจากมีไข้ ต่อมาอีก 1-2 วัน มีอาการเจ็บปากและเบื่ออาหาร มีแผลอักเสบที่ลิ้น เหงือก และกระพุ้งแก้มทั้งสองข้าง ต่อมาที่ผิวหนังจะมีผื่นเป็นจุดแดง อาจจะนูนหรือราบ ไม่มีอาการคัน ผื่นพบมากที่สุดที่ฝ่ามือฝ่าเท้า ผื่นนี้จะกลายเป็นตุ่มพองใส รอบๆ แดง และแตกออกเป็นหลุมตื้นๆ

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

การป้องกัน :

1. หมั่นล้างมือเด็กด้วยสบู่ทุกครั้ง ก่อนและหลังการกินอาหาร หลังขับถ่าย และหลังจากเล่นของเล่น
2. กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ดูแลรักษา และทำความสะอาด อาคาร สถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้และของเล่นต่างๆ
3. คัดกรองเด็กที่ป่วยแยกออกจากเด็กปกติ หรือให้หยุดพัก รักษาตัวที่บ้านประมาณ 1 สัปดาห์หรือจนกว่าจะหายเป็นปกติ เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อให้เด็กอื่นๆ

คำถามน่ารู้

1. โรคมือเท้าปาก (Hand Foot and Mouth Disease) กับโรคปากเท้าเปื่อย (Foot and Mouth Disease) แตกต่างกันอย่างไรร

ตอบ โรคมือเท้าปากเป็นโรคที่พบเฉพาะในคนและติดต่อจากคนสู่คน ส่วนโรคปากเท้าเปื่อย เกิดจากไวรัสตัวอื่น เป็นโรคติดต่อที่เกิดกับสัตว์กบ เช่น โค กระบือ แพะ แกะ สุนัข เป็นต้น ทำให้สัตว์ป่วยมีอาการเป็นแผลที่ปากและกีบเท้า สัตว์ที่ป่วยมักไม่ตาย

หรือมีอัตราป่วยตายต่ำ ไม่จัดว่าเป็นโรคติดต่อถึงคน โดยในอดีต เคยพบผู้ป่วยเพียงไม่กี่ราย มีอาการเล็กน้อยและหายได้เอง โดยไม่ต้องให้การรักษา

2. ผู้ใหญ่สามารถติดโรคมือเท้าปากจากเด็กได้หรือไม่

ตอบ ผู้ใหญ่มักมีภูมิต้านทานต่อโรคนี้จากการได้รับเชื้อ ขณะเป็นเด็ก ซึ่งภูมิต้านทานนี้จะจำเพาะกับชนิดของไวรัสที่เคยได้รับเชื้อ หากได้รับเชื้อชนิดใหม่ที่ยังไม่มีภูมิต้านทาน ก็สามารถเป็นโรคได้อีก ส่วนใหญ่มักไม่แสดงอาการของโรคหรือมีอาการเล็กน้อย แต่สามารถแพร่เชื้อไปสู่เด็กหรือผู้อื่นได้

3. หญิงตั้งครรภ์ที่สัมผัสผู้ป่วยโรคมือเท้าปากเสี่ยงติดโรคหรือไม่

ตอบ ส่วนใหญ่หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับเชื้อจะไม่มีอาการหรือมีอาการเพียงเล็กน้อย แต่หากมีอาการป่วยควรรีบปรึกษาแพทย์ ขณะนี้ยังไม่มีข้อมูลแสดงว่าการติดเชื้อมีผลต่อการแท้งบุตร ความพิการของเด็ก หรือเด็กเสียชีวิตในครรภ์ อย่างไรก็ตามเด็กอาจได้รับเชื้อขณะคลอด หากมารดาป่วยในช่วงใกล้คลอด เด็กแรกเกิดที่ได้รับเชื้อส่วนใหญ่มมีอาการเล็กน้อย ไม่รุนแรง

การป้องกันทำได้โดยการปฏิบัติสุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี เพื่อช่วยลดความเสี่ยงต่อการรับเชื้อในระหว่างตั้งครรภ์และระหว่างคลอด

ออกกำลังกาย
กินอาหารที่มีประโยชน์

ล้างมือบ่อย ๆ
ด้วยน้ำและสบู่

หลีกเลี่ยงผู้ป่วย
สถานที่แออัดและมลพิษ

สวมหน้ากากอนามัย

แยกเด็กป่วย และให้หยุดพักที่บ้าน
จนกว่าจะหาย

ฉีดวัคซีนป้องกันโรค

โรคไข้หวัด (Common cold)

เป็นโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจที่พบบ่อยที่สุดในเด็ก
เป็นการอักเสบของเยื่อจมูกและเยื่อบุลำคอ

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อไวรัสหลายชนิด ในการติดเชื้อแต่ละครั้ง
จะไม่มีภูมิคุ้มกันถาวร ทำให้มีโอกาสติดเชื้อเป็นหวัดซ้ำหลายครั้ง
จากเชื้อเดิมหรือเชื้อชนิดใหม่

การติดต่อ : จากการหายใจเอาเชื้อไวรัสในฝอยละอองน้ำมูก น้ำลาย
ที่ฟุ้งกระจายในอากาศจากการไอ จามรดกัน เข้าสู่ร่างกายทางเยื่อ
จมูกและปาก หรือติดต่อโดยเชื้อไวรัสติดมากับมือ ผ้าเช็ดหน้า หุบลู
ที่ปนเปื้อนน้ำมูก น้ำลาย เสมหะของผู้ป่วย แล้วสัมผัสสูกตา
หรือจมูก

อาการ : เริ่มแรกจะมีอาการคัดจมูก จาม อาจจะมีไข้ต่ำๆ (<38.3 องศาเซลเซียส) ต่อมามีน้ำมูกไหล อาจเจ็บคอเล็กน้อย มีอาการไอตลอดมา อาการเหล่านี้จะเป็นมากใน 1- 2 วันแรก แล้วค่อยๆ ดีขึ้น น้ำมูกข้นขึ้น อาจมีสีเหลืองปนเขียว อาการต่างๆ มักหายภายใน 1 สัปดาห์ บางรายอาจมีอาการนาน 2-3 สัปดาห์ได้

การป้องกัน :

1. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และพักผ่อนให้เพียงพอ
2. หลีกเลี่ยงการอยู่ใกล้ผู้ป่วยหรือสถานที่แออัด
3. กินอาหารที่มีประโยชน์ โดยเฉพาะผักและผลไม้
4. ดูแลรักษาร่างกายให้อบอุ่นในช่วงอากาศหนาวเย็น
5. หมั่นล้างมือบ่อยๆ ด้วยน้ำและสบู่
6. หลีกเลี่ยงมลพิษ ควันบุหรี่ ควันไฟในบ้าน ควันท่อไอเสียรถ
7. เมื่อป่วยควรพักที่บ้านอย่างน้อย 3-7 วัน หรือจนกว่าจะหาย
8. เวลาไอ หรือจาม ควรปิดปาก ปิดจมูก ด้วยผ้าหรือกระดาษทิชชูทุกครั้ง หรือสวมหน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ

คำถามน่ารู้

1. ไข้หวัดและไข้หวัดใหญ่ แตกต่างกันอย่างไร

ตอบ โดยทั่วไป ไข้หวัดใหญ่ มักจะมีอาการที่รุนแรงมากกว่าไข้หวัดธรรมดา โดยสังเกตได้จากอาการและอาการแสดงดังต่อไปนี้

- ไข้หวัดใหญ่มักมีอาการเกิดขึ้นทันทีทันใด ขณะที่ไข้หวัดธรรมดา อาจมีอาการค่อยเป็นค่อยไป เช่น เริ่มคัดจมูก มีน้ำมูก และอาจมีไ้ตามมา

- อาการไข้ในไข้หวัดใหญ่มักมีไข้สูงเป็นหลายวัน อาจมีอาการหนาวสั่นสะท้านร่วมด้วย ขณะที่ไข้หวัดธรรมดา อาจมีไข้ แต่ไม่สูงมากนัก

- ไข้หวัดใหญ่ ทำให้เกิดอาการอ่อนเพลียปวดเมื่อยตามข้อและกล้ามเนื้อ รวมทั้งมีอาการปวดศีรษะ ขณะที่ไข้หวัดธรรมดา มักไม่มีอาการเหล่านี้

- ผู้ที่เป็นไข้หวัดใหญ่มักมีอาการเบื่ออาหาร ขณะที่ไข้หวัดธรรมดา มักจะรับประทานอาหารได้ตามปกติ

อาการของไข้หวัดและไข้หวัดใหญ่ อาจมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้น หากสังเกตว่ามีอาการไข้สูง อ่อนเพลีย และเป็นอยู่หลายวัน โดยมีแนวโน้มไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

2. เมื่อเด็กเป็นไข้หวัดจำเป็นต้องได้ยาปฏิชีวนะหรือยาฆ่าเชื้อหรือไม่

ตอบ ไม่จำเป็น เนื่องจากไข้หวัดเกิดจากเชื้อไวรัส ซึ่งยาปฏิชีวนะส่วนใหญ่เป็นยาฆ่าเชื้อแบคทีเรีย นอกจากนี้การได้รับยาปฏิชีวนะโดยไม่จำเป็นบ่อยๆ จะทำให้เกิดการดื้อยา การรักษาไข้หวัดจึงเป็นแบบประคับประคองให้ร่างกายค่อยๆ กำจัดเชื้อหวัดไปได้เอง เด็กบางคนอาจใช้เวลาไม่นาน บางคนอาจใช้เวลานานเป็นสัปดาห์ ดังนั้นการรักษาไข้หวัด จึงมุ่งเน้นการรักษาตามอาการ ให้เด็กได้รับน้ำและอาหารอย่างพอเพียง รักษาร่างกายให้อบอุ่น ไม่รับเชื้อเพิ่มโดยให้พักอยู่กับบ้านจนอาการดีขึ้น

ออกกำลังกาย
กินอาหารที่มีประโยชน์

ล้างมือบ่อย ๆ
ด้วยน้ำและสบู่

หลีกเลี่ยงผู้ป่วย
สถานที่แออัดและมลพิษ

สวมหน้ากากอนามัย

แยกเด็กป่วย และให้หยุดพักที่บ้าน
จนกว่าจะหาย

ฉีดวัคซีนป้องกันโรค

โรคไข้หวัดใหญ่ (Influenza)

มักมีอาการรุนแรงและมีโอกาสเกิดการแทรกซ้อนได้มากกว่า
ไข้หวัดธรรมดา

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อไวรัสอินฟลูเอนซา (Influenza virus)

การติดต่อ : จากการหายใจเอาเชื้อไวรัสในฝอยละอองน้ำมูก น้ำลาย
ที่ฟุ้งกระจายในอากาศจากการไอ จามรดกัน เข้าสู่ร่างกายทางเยื่อ
จมูกและปาก หรือติดต่อโดยเชื้อไวรัสติดมากับมือ ผ้าเช็ดหน้า ชุลก
ที่ปนเปื้อนน้ำมูก น้ำลาย เสมหะของผู้ป่วย แล้วสัมผัสถูกตา
หรือจมูก

อาการ : มีไข้สูงเฉียบพลัน (โดยทั่วไปประมาณ 38-40 องศาเซลเซียส)
หนาวสั่น ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ อ่อนเพลียมาก ไอแห้งๆ

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

คอแห้ง เจ็บคอ อาจมีอาการคัดจมูก น้ำมูกไหล จาม หรือมีเสมหะมาก และตาแดง อาจพบอาการคลื่นไส้ อาเจียนและอุจจาระร่วงได้ ผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ส่วนมากมีอาการรุนแรงและป่วยนานกว่าไข้หวัดธรรมดา มักมีอาการดีขึ้นภายใน 5 วันหลังป่วย และหายเป็นปกติภายใน 7-10 วัน

การป้องกัน:

1. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และพักผ่อนให้เพียงพอ
2. หลีกเลี่ยงการอยู่ใกล้ผู้ป่วยหรือสถานที่แออัด
3. กินอาหารที่มีประโยชน์ โดยเฉพาะผักและผลไม้
4. ดูแลรักษาร่างกายให้อบอุ่นในช่วงอากาศหนาวเย็น
5. หมั่นล้างมือบ่อยๆ ด้วยน้ำและสบู่
6. หลีกเลี่ยงมลพิษ ควันบุหรี่ ควันไฟในบ้าน ควันท่อไอเสียรถ
7. เมื่อป่วยควรพักที่บ้านอย่างน้อย 3 – 7 วัน หรือจนกว่าจะหาย
8. เวลาไอ หรือจาม ควรปิดปาก ปิดจมูก ด้วยผ้าหรือกระดาษทิชชูทุกครั้ง หรือสวมหน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ
9. ฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่

คำถามน่ารู้

1. โรคไข้หวัดใหญ่ทำให้เกิดปอดบวมได้หรือไม่

ตอบ โรคไข้หวัดใหญ่มีภาวะแทรกซ้อนทำให้เป็นปอดบวมได้ นอกจากนี้แล้วยังสามารถทำให้เกิดการติดเชื้อในหู โปรงจมูก เกิดหลอดลมฝอยอักเสบ โรคหอบหืดกำเริบ และการทำงานของหัวใจผิดปกติได้

2. โรคไข้หวัดใหญ่ มียารักษาจำเพาะหรือไม่

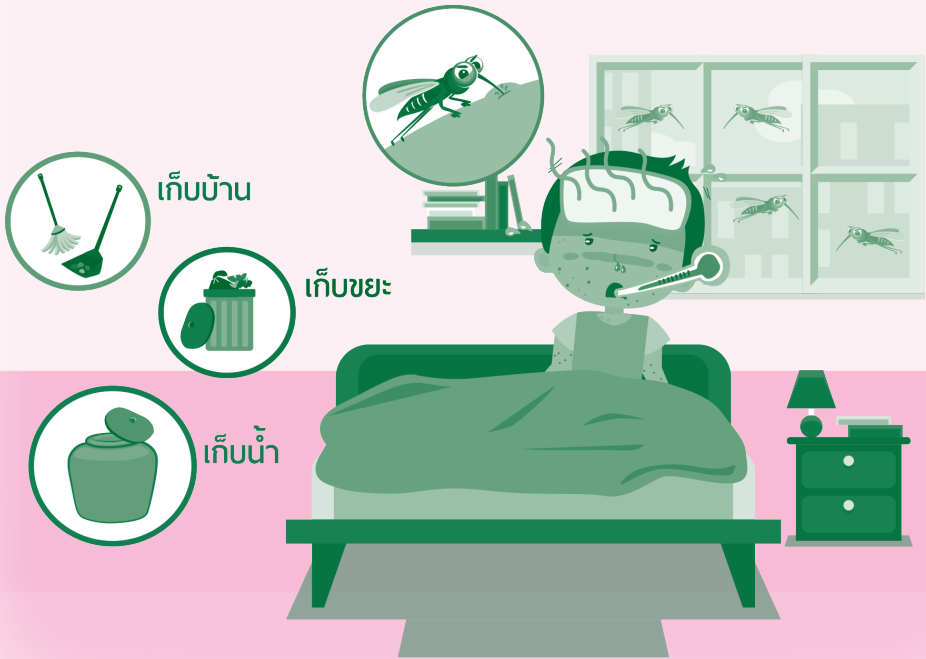
ตอบ มี เป็นยาต้านไวรัสซึ่งใช้รักษาโรคไข้หวัดใหญ่ โดยยานี้จะมีประสิทธิภาพการรักษามากที่สุด หากผู้ป่วยได้รับยาเร็ว ภายใน 2 วัน นับตั้งแต่เริ่มป่วย

3. โรคไข้หวัดใหญ่ มีวัคซีนในการป้องกันโรคหรือไม่

ตอบ มี โดยวัคซีนในการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่เน้นเพื่อลด ความรุนแรงของโรคและลดอัตราป่วยตาย (ไม่ใช่ฉีดวัคซีนแล้ว จะไม่มีการป่วยเลยทั้ง 100%) เนื่องจากสายพันธุ์ไวรัส ของโรคไข้หวัดใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงทุกฤดูกาล วัคซีนที่ได้รับนั้น อาจป้องกันได้บางส่วน ดังนั้นผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงควรรับการฉีดวัคซีน ป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ทุกปี

โรคไข้เลือดออก (Dengue hemorrhagic fever)

มียุงลายที่เป็นพาหะนำโรค เกิดได้ตลอดปี พบผู้ป่วยมากขึ้นในช่วงฤดูฝน ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อไวรัสเด็งกี (Dengue virus) เชื้อเข้าสู่ร่างกายทางผิวหนัง โดยถูกยุงที่มีเชื้อกัด

การติดต่อ : โดยยุงลายบ้าน (Aedes aegypti) ที่มีเชื้อเป็นพาหะแพร่กระจายโรค ยุงชนิดนี้จะกัดดูดเลือดคน ในเวลากลางวัน

อาการ : • ไข้สูงลอย (ให้ยาลดไข้แล้วไข้ไม่ลดถึงปกติ หรือลดระยะสั้นแล้วกลับขึ้นอีก) ปวดศีรษะ หน้าแดง เบื่ออาหาร อาเจียน

- พบเป็นจุดเลือดออกเล็กๆ ตามลำตัว แขน ขา อาจมีเลือดกำเดาหรือถ่ายอุจจาระดำ
- ตับโต กดเจ็บบริเวณชายโครงขวา
- มีภาวะช็อกช่วงไข้ลด มือเท้าเย็น ชีพจรเบาเร็ว ทำให้เสียชีวิตได้

อาการผิดปกติที่ควรรีบไปพบแพทย์ทันที :

อาการซึม เหงื่อออก มือเท้าเย็น ชีพจรเต้นเบาแต่เร็ว ปวดท้อง โดยเฉพาะบริเวณใต้ชายโครงขวา ปัสสาวะลดลง อาจถึงกับช็อก และเสียชีวิตได้ โดยอาการนำของภาวะช็อกมักเริ่มจากการมีไข้ลดลง ดังนั้นหากพบว่าผู้ป่วยเริ่มมีไข้ลดลงตามด้วยอาการดังที่กล่าวมา ควรรีบแจ้งแพทย์หรือนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลทันที

การป้องกัน :

- หลีกเลี่ยงไม่ให้ยุ่งลายกั๊ด เช่น นอนในมุ้ง ทายากันยุง เป็นต้น
- ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์และกำจัดลูกน้ำในบริเวณที่มีน้ำขัง เช่น โถง แจกัน ยางรถยนต์ หรือภาชนะ ที่มีน้ำขัง ทุกสัปดาห์ อย่างสม่ำเสมอ
- แยกเด็กป่วยขณะมีไข้ ไว้ในบริเวณที่ไม่มียุงลาย และสังเกตอาการอย่างใกล้ชิด

คำถามน่ารู้

1. ไข้เลือดออกมีสาเหตุอื่นอีกหรือไม่นอกจากถูกยุงลายกัด

ตอบ ในประเทศไทยโรคไข้เลือดออก ซึ่งมีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัสเด็งกี ที่มียุงลายเป็นพาหะ ไม่สามารถติดต่อทางอื่นได้

2. คนทั่วไปมีความรู้พื้นฐานที่ว่า โรคไข้เลือดออกมีอาการคล้าย ไข้หวัด เบื้องต้นจะมีวิธีสังเกตลักษณะอาการแตกต่างอย่างไร ว่าเป็นโรคไข้เลือดออกหรือไม่

ตอบ โรคไข้เลือดออกมักจะไม่มีอาการไอและน้ำมูก ซึ่งเป็น ข้อแตกต่างจากการเป็นหวัดที่จะมีน้ำมูกร่วมด้วย เว้นแต่จะเป็นไข้ ทั้งสองชนิดในเวลาเดียวกันอาจมีอาการทั้งไอและมีน้ำมูกด้วย

3. ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก มีข้อห้ามอะไรเป็นพิเศษหรือไม่ เช่น ยาที่ใช้ หรืออาหารที่รับประทานขณะป่วย

ตอบ หากจำเป็นต้องใช้ยา ควรใช้ยาลดไข้พาราเซตามอล (Paracetamol) เท่านั้น ห้ามใช้ยาแอสไพริน (Aspirin) หรือกลุ่มยาเอ็นเสด (NSAIDs) เช่น ไอบูโพรเฟน (Ibuprofen) เพราะจะทำให้เลือดออกในอวัยวะภายในได้ง่ายมากขึ้น สำหรับอาหาร ควรรับประทานอาหารอ่อน งดอาหารที่มีสัคัลลายเลือด เช่น แดงโม (เมื่ออาเจียนจะแฉกไม่ออก)

4. กรณีที่เคยเป็นแล้วจะเป็นได้อีกหรือไม่

ตอบ ไข้เลือดออกในประเทศไทย เกิดจากเชื้อไวรัสเด็งกี มีอยู่ 4 ชนิด คนเราจึงมีโอกาสเป็นโรคไข้เลือดออกได้ 4 ครั้ง โดยไม่ซ้ำชนิดเดิม ถ้าเป็นชนิดใดชนิดหนึ่งแล้วจะไม่เป็นชนิดนั้นอีก โดยเมื่อป่วยแล้วจะมีภูมิต้านทานชั่วคราวทุกชนิดได้ประมาณ 6 เดือน แต่จะมีภูมิต้านทานชนิดที่เป็นนั้นอย่างถาวร ลำคาคือ เมื่อติดเชื้อซ้ำในชนิดที่ต่างกันจะยังทำให้มีอาการรุนแรงยิ่งขึ้น โดยการติดเชื้อครั้งแรกมักไม่มีอาการรุนแรงหรือไข้เล็กน้อย โดยไม่ทราบก็ได้ จึงพึงตระหนักไว้ในผู้ใหญ่ซึ่งส่วนใหญ่เคยได้รับเชื้อ มาแล้ว ถ้าเป็นซ้ำในชนิดที่ต่างกันอีก อาการมักจะรุนแรงกว่า ในรายของเด็ก

แยกเด็กป่วย และให้หยุดพักที่บ้าน
จนกว่าจะหาย

แยกทำความสะอาด
เสื้อผ้าและเครื่องใช้
ของผู้ป่วยจากผู้อื่น

ห้ามใช้สิ่งของและภาชนะ
ร่วมกับผู้ป่วย

ฉีดวัคซีนป้องกันโรค

โรคอีสุกอีใส (Chickenpox)

เกิดขึ้นได้ตลอดทั้งปี มักจะระบาดในช่วงปลายฤดูหนาวถึง
ต้นฤดูร้อน

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อไวรัสวาริเซลลาซอสเตอร์ (Varicella-zoster virus)

การติดต่อ : แบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ

1. การหายใจเอาละอองอากาศที่มีเชื้อปนอยู่เข้าไป ซึ่งอาจ
ฟุ้งกระจายออกมากับการหายใจหรือการไอจามของผู้ป่วย
2. โดยการสัมผัสกับผื่นที่ผิวหนัง หรือน้ำเหลืองจากตุ่มน้ำของผู้ป่วย

อาการ : มีผื่นขึ้นพร้อมกับไข้ ในระยะแรกที่เป็นผื่นแดง ต่อมา
จะนูนขึ้นและกลายเป็นตุ่มน้ำพองใสตรงกลาง ผื่นจะขึ้นมากบริเวณ
ลำตัวมากกว่าแขนขา ผื่นในกลุ่มเดียวกันมีหลายระยะปนกัน

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ตุ่มที่เกิดขึ้นจะมีรอยปุ่มตรงกลาง แล้วค่อยๆแห้งไป ในบางราย อาจมีแผลในปากร่วมด้วย

การป้องกัน :

- ควรให้เด็กหยุดเรียน และแยกผู้ป่วยไม่ให้คลุกคลีกับผู้อื่น จนกว่าแผลจะแห้ง
- แยกทำความสะอาดเสื้อผ้าและเครื่องใช้ของผู้ป่วยออกจากผู้อื่น
- ห้ามใช้สิ่งของและภาชนะร่วมกับผู้ป่วย
- ฉีดวัคซีนป้องกันโรคอีสุกอีใส ตามคำแนะนำแพทย์

คำถามน่ารู้

1. แม่ที่ตั้งครรภ์และเป็นโรคอีสุกอีใส เชื้อจะติดต่อถึงลูกได้หรือไม่

ตอบ แม่ที่ตั้งครรภ์และเป็นโรคอีสุกอีใส เชื้อไวรัสสามารถติดต่อไปสู่ลูกได้

2. เด็กที่เกิดจากแม่ตั้งครรภ์ที่เป็นโรคอีสุกอีใส จะมีปัญหาหรือไม่

ตอบ มี

- หากแม่เป็นช่วง 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ เด็กอาจมีความพิการ มือ เท้าเล็ก หรือสมองพิการได้
- ถ้าแม่เป็นก่อนคลอด 5 วัน หรือหลังคลอด 2 วัน เด็กอาจมีอาการรุนแรง และอาจถึงตายได้
- แต่ถ้าแม่เป็นก่อนคลอดมากกว่า 5 วัน หรือหลังคลอดแล้ว 3-4 วัน จะไม่เป็นอันตรายกับเด็กแรกเกิด ดังนั้น แม่ที่ตั้งครรภ์จึงควรไปฝากครรภ์ เพื่อจะได้ตรวจร่างกายหาความผิดปกติเป็นระยะ

3. เมื่อไหร่ตุ่มจะตกสะเก็ดและหลุดลอกหมด

ตอบ ตุ่มจะตกสะเก็ด และค่อยๆ หายภายใน 1-3 สัปดาห์

4. ระหว่างมีตุ่ม อาบน้ำได้หรือไม่

ตอบ อาบน้ำได้ และใช้สบู่หรือสบู่ฆ่าเชื้อฟอกผิวหนังได้ แต่ระวังอย่าให้ตุ่มแตก ควรตัดเล็บให้สั้นและหลีกเลี่ยงการเกะหรือเกาตุ่ม

5. มีของแผลงสำหรับผู้ป่วยโรคอีสุกอีใสหรือไม่

ตอบ ไม่มี สามารถกินได้ทุกอย่าง ไม่มีอาหารชนิดใดเป็นของแผลงกับโรคอีสุกอีใส ผู้ป่วยสามารถทานอาหารได้ตามปกติ ซึ่งต้องเป็นอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เป็นอาหารที่สุกแล้ว ไม่ใช่ของหมักดอง เพื่อให้ร่างกายได้สารอาหารที่ดีมีประโยชน์ไปสร้างภูมิคุ้มกันมาต่อสู้กับเชื้อโรค ในช่วงที่เป็นอีสุกอีใสนั้น ผิวหนังยังต้องการการดูแลบำรุงจากโปรตีนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องกินเนื้อ นม ไข่ และถั่วต่าง ๆ อันเป็นแหล่งโปรตีนสำคัญ

6. เมื่อเป็นโรคอีสุกอีใสแล้วครั้งหนึ่ง จะเป็นได้อีกหรือไม่

ตอบ โดยทั่วไปเชื่อว่าเป็นแล้วจะไม่เป็นอีกตลอดชีวิต เนื่องจากมีภูมิคุ้มกันแล้ว แต่ก็สามารถเป็นได้อีกครั้งซึ่งพบได้น้อย ทั้งนี้ โรคนี้เมื่อเป็นแล้วอาจมีโอกาสเป็นงูสวัดได้ภายหลัง จึงควรแยกผู้ป่วยออกจากหาก เพื่อป้องกันการติดต่อ

7. มีวัคซีนป้องกันโรคอีสุกอีใสหรือไม่

ตอบ มี เป็นวัคซีนชนิดฉีด โดยแพทย์จะแนะนำให้เริ่มฉีดตั้งแต่อายุ 1 ปีขึ้นไป โดยให้วัคซีน 2 เข็ม เข็มที่ 1 ให้ตอนอายุ 12-18 เดือน และเข็มที่ 2 ให้ตอนอายุ 4-6 ปี (ห่างกันจากเข็มแรก

4-6 ปี) แต่หากอายุ 13 ปีขึ้นไป ให้ฉีดวัคซีน 2 เข็ม โดยเข็มแรก และเข็มที่สอง ห่างกันอย่างน้อย 1 เดือน ทั้งนี้ เป็นวัคซีนทางเลือก ผู้ปกครองอาจพิจารณาให้วัคซีนนี้และเสียค่าใช้จ่ายเอง

8. ใครไม่ควรรับวัคซีนป้องกันโรค อีสุกอีใส หรือควรเลื่อนการรับวัคซีนนี้

ตอบ ผู้มีภาวะดังต่อไปนี้ไม่ควรรับวัคซีนป้องกันโรค อีสุกอีใส

- ผู้ที่มีปฏิกิริยาแพ้อย่างรุนแรงต่อสารพวกเจลาติน (Gelatin) หรือมีประวัติแพ้ยาเนโอมายซิน (Neomycin) หรือวัคซีนชนิดนี้
- สตรีมีครรภ์ห้ามฉีดวัคซีนนี้ (ควรรอไปฉีดหลังคลอด) และสตรีที่ฉีดวัคซีนชนิดนี้ไม่ควรปล่อยให้ตั้งครรภ์ในช่วงเวลา 1 เดือนแรกหลังรับวัคซีน
- ผู้ป่วยกรณีดังต่อไปนี้ อาจรับวัคซีนป้องกันโรคอีสุกอีใสได้ แต่จำเป็นต้องปรึกษาแพทย์ก่อนทุกครั้ง ดังนี้
  - ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) ที่มีอาการเต็มขั้น หรือภูมิคุ้มกันบกพร่องรุนแรง หรือโรคภูมิคุ้มกันพร่องชนิดอื่น
  - รับประทานยาซึ่งมีผลต่อระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย เช่น เพรดนิโซโลน (Prednisolone) เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 2 สัปดาห์เป็นต้นไป
  - เป็นมะเร็ง หรือกำลังรับการรักษามะเร็ง
  - เคยได้รับเลือดหรือส่วนประกอบของเลือด
- หากมีไข้ไม่สบายควรเลื่อนการรับวัคซีนออกไป ควรรอให้หายป่วยก่อน จึงมารับวัคซีน กรณีเป็นหวัดเล็กน้อยไม่มีไข้ สามารถรับวัคซีนได้

มีไข้ ปวดศีรษะ เจ็บคอ

ใบหน้าแดง รอบปากซีด

ลิ้นเป็นปื้นขาว
ต่อมาจะบวมแดง
คล้ายลูกสตรอเบอร์รี่

ผื่นบริเวณข้อพับ
สัมผัสคล้ายกระดาษทราย

โรคไข้อัดสีแดง (Scarlet fever)

เป็นโรคติดเชื้อแบคทีเรีย ที่ทำให้มีผื่นแดงขึ้นตามตัว ร่วมกับ
ทอนซิลอักเสบ พบบ่อยในเด็กและมักเกิดในช่วงฤดูฝน

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย สเตรปโตคอคคัส ชนิดเอ
(Streptococcus group A)

การติดต่อ : การสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วย หรือหายใจเอาละอองฝอย
ที่ติดเชื้อเข้าทางระบบทางเดินหายใจ

อาการ : มักมีอาการเริ่มต้นคือ เจ็บคอ ปวดศีรษะ มีไข้ ต่อมาเริ่มมี
ผื่นละเอียดสีแดง สัมผัสแล้วมีลักษณะคล้ายกระดาษทราย โดยผื่น
จะเริ่มจากลำคอ รักแร้ และหน้าอกช่วงบน ลามลงมาตามลำตัว

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

แขน ขา มักเห็นชัดเจนบริเวณข้อพับต่างๆ หลังจากมีผื่น 2-4 วัน ผื่นจะเริ่มลอกออก โดยเฉพาะบริเวณปลายนิ้ว นิ้วเท้า ผู้ป่วย โรคอีดำอีแดงอาจมีปื้นขาวที่ลิ้น ซึ่งต่อมาจะลอกออกภายใน 2-3 วัน ทำให้ลิ้นมีลักษณะบวมแดงคล้ายลูกสโตเบอร์รี่ นอกจากนี้อาจมีอาการต่อมน้ำเหลืองที่คอบวมโตกดเจ็บ ใบหน้าแดง แต่รอบปากซีด

การป้องกัน :

1. ดูแลสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ นอนพักผ่อนให้เพียงพอและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
2. หลีกเลี่ยงการสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วย และไม่ใช้สิ่งของร่วมกับผู้ป่วย โดยเฉพาะของใช้ส่วนตัว เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดมือ เครื่องนอน เป็นต้น
3. สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาหากมีความจำเป็นต้องใกล้ชิดผู้ป่วย
4. ล้างมือบ่อยๆด้วยน้ำและสบู่ ก่อน-หลังสัมผัสผู้ป่วยหรือของใช้ของผู้ป่วย
5. ไม่ขยี้ตา แคะจมูกปาก
6. แยกเด็กป่วยออกจากเด็กปกติทันทีและพาเด็กป่วยไปพบแพทย์

คำถามน่ารู้

1. เมื่อมีเด็กป่วยเป็นโรคไขอีดำอีแดง ควรทำอย่างไร

ตอบ • ผู้ป่วยที่อาการไม่มาก ให้ยารักษาตามอาการ เช่น ยาลดไข้พาราเซตามอล และเช็ดตัวลดไข้เป็นระยะ ด้วยน้ำสะอาด ไม่เย็น รับประทานอาหารอ่อน ดื่มน้ำให้มากๆ และนอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอในห้องที่มีอากาศถ่ายเทดี

- ผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรง ต้องรีบไปโรงพยาบาลทันที แพทย์จะพิจารณาให้ยาต้านไวรัส คือ ให้กินยาเพนนิซิลลิน-วี (Penicillin V) ครั้งละ 125 มิลลิกรัม ก่อนอาหารประมาณ 1 ชั่วโมง วันละ 4 ครั้ง เป็นเวลา 10 วัน แม้ว่าอาการจะหายไปก็ต้องใช้ยาต่อจนครบ 10 วัน เพราะถ้าให้ไม่ครบ 10 วัน จะฆ่าเชื้อไม่หมด อาจทำให้เกิดโรคไตหรือหัวใจมาติดตามมาได้

2. มีวัคซีนป้องกันโรคไข้อีดำอีแดงหรือไม่

ตอบ โรคนี้ยังไม่มีวัคซีนป้องกัน แต่รายใดที่เป็นโรคแล้วจะมีภูมิต้านทาน โอกาสเป็นซ้ำน้อย

ฉีดวัคซีน

ไข้สูง

หลีกเลี่ยงการสัมผัสผู้ป่วย

จุดขาวๆ เล็กๆ ในกระพุ้งแก้ม
(Koplik Spots)

แยกผู้ป่วย

ผื่นแดงตามใบหน้า
ลำคอ และบริเวณชิดขอบผม

โรคหัด (Measles)

เป็นโรคไข่ออกผื่น มักพบในเด็กอายุเกิน 5 ปี เด็กที่เป็นโรคหัด อาจเกิดโรคแทรกซ้อน โดยเฉพาะโรคปอดบวมหรือโรคปอดอักเสบ และทำให้เสียชีวิตได้

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อไวรัสกลุ่มพารามิซ์ไวรัส (Paramyxovirus)

การติดต่อ : จากการหายใจเอาเชื้อไวรัสในฝอยละอองน้ำมูก น้ำลาย ที่ฟุ้งกระจายในอากาศจากการไอ จามรดกัน หรือพูดกันในระยะ ใกล้ชิด

อาการ : ไข้สูงถึง 40 องศาเซลเซียส น้ำมูกไหล ไอ ตาแดง ตาแฉะ และกลัวแสง จะเกิดผื่นแดงขึ้นตามร่างกาย ใบหน้า ลำคอ บริเวณ ชิดขอบผม แล้วแพร่กระจายไปตามลำตัว แขน ขา ภายใน 3 วัน

ลักษณะผื่นนูนแดง ติดกันเป็นปื้นๆ ก่อนผื่นขึ้นจะพบจุดขาวๆ เล็กๆ มีขอบสีแดงอยู่ในกระพุ้งแก้ม เรียกว่า ตุ่มโคปลิค (Koplik's spot) พบได้บ่อยมาก

การป้องกัน :

- ฉีดวัคซีนป้องกันโรคหัด 2 ครั้ง ครั้งแรก เมื่อเด็กอายุ 9-12 เดือน ครั้งที่ 2 เมื่อเด็กอายุ 2 ปีครึ่งหรือสามารถฉีดวัคซีนก่อนสัมผัสโรคไม่เกิน 3 วัน
- หลีกเลี่ยงการสัมผัสกับผู้ป่วย
- แยกผู้ป่วยที่สงสัยว่าเป็นโรคหัด จนถึงผื่นขึ้นครบ 4 วัน

คำถามน่ารู้

1. โรคหัดเมื่อเป็นแล้วเป็นซ้ำได้หรือไม่

ตอบ เด็กที่ป่วยเป็นโรคนี้แล้วจะไม่เป็นซ้ำอีก แต่บางคนมักเข้าใจผิดคิดว่าเด็กจะเป็นหัดได้หลายครั้งแต่ความจริงอาการเป็นไขแล้วออกผื่นแบบหัดอาจเกิดจากสาเหตุอื่น เช่น สำไส้ (หัดดอกกุหลาบ) หัดเยอรมัน หรือผื่นจากยาได้

2. มีของแสลงสำหรับผู้ป่วยโรคหัดหรือไม่

ตอบ ไม่มี สามารถกินได้ทุกอย่าง ควรให้เด็กกินอาหารที่มีประโยชน์และดื่มน้ำมากๆ ควรให้เด็กกินเนื้อ นม ไข่ ถั่วต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีภูมิคุ้มกันต้านทานโรคได้มากขึ้น

ฉีดวัคซีน

แยกผู้ป่วย

ล้างมือบ่อย ๆ
ด้วยน้ำและสบู่

โรคคางทูม (Mumps)

เป็นโรคติดเชื้อของต่อมน้ำลาย ทำให้เกิดต่อมน้ำลายมีอาการบวมและอักเสบ

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อไวรัสคางทูม (Mumps virus, Genus Rubulavirus)

การติดต่อ : สามารถแพร่กระจายเชื้อได้ตั้งแต่ 2 วันก่อนแสดงอาการถึงวันที่ 5 หลังต่อมน้ำลายโต ซึ่งมีวิธีการติดต่อ ดังนี้

- โดยการหายใจเอาละอองฝอยที่มีเชื้อซึ่งอยู่ในลำคอ ปาก และน้ำลายของผู้ป่วย โดยผ่านการไอหรือจาม
- สัมผัสโดยตรงกับน้ำลายของผู้ติดเชื้อ

อาการ : มีไข้ ปวดและบวมที่ต่อมน้ำลาย อย่างน้อย 1 ต่อมนหรือมากกว่า โดยปกติแล้วมักพบที่ต่อมน้ำลายหน้าหู บางทีพบที่ต่อมน้ำลายใต้ลิ้น หรือต่อมน้ำลายใต้ขากรรไกร อาจเกิดลูกอัณฑะอักเสบ และมักเป็นข้างเดียวในผู้ชายที่เข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ ซึ่งทำให้ลูกอัณฑะฝ่อ ในผู้หญิงอาจมีการอักเสบของรังไข่

การป้องกัน :

- ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคางทูม
- ควรให้หยุดพักรักษาที่บ้านอย่างน้อย 5 วันหลังต่อมน้ำลายโตหรือจนกว่าจะหาย

- ควรแยกผู้ป่วยจากคนปกติ และแยกสิ่งของเครื่องใช้จากผู้อื่น
- หมั่นล้างมือด้วยน้ำและสบู่

คำถามน่ารู้

1. เด็กที่เป็นโรคคางทูม ถ้าให้คนที่เกิดปีหาล (เสือ) เขียนอักษรจีนว่า “โฮ่ว” (ภาษาแต้จิ๋ว) หรือ “หู” (ภาษาจีนกลาง) ซึ่งแปลว่า “เสือ” ด้วยหมึกจีนไว้ตรงที่คางทูม ทำไมจึงหาย

ตอบ โรคคางทูมเกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง ทำให้มีการอักเสบที่ต่อมน้ำลายข้างหู โดยทั่วไปโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสนั้นจะสามารถหายเองได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อ ความรุนแรงของโรค ความแข็งแรงและการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยด้วย ดังนั้น เมื่อป่วยเป็นโรคคางทูม จะเขียน “เสือ” หรือจะอย่างไร ก็สามารถหายได้

การรักษาที่ถูกต้อง คือ การพักผ่อนที่เพียงพอและหากมีไข้ให้ยาพาราเซตามอล ทุก 6 ชม. แต่ไม่ต้องกินยาปฏิชีวนะหรือยาฆ่าเชื้อ โดยปกติคางที่บวมจะหายภายใน 7-10 วันที่สำคัญคือ แม้ว่าโรคนี้จะหายได้เองเป็นส่วนใหญ่ แต่บางรายอาจมีโรคแทรกซ้อนได้ หากมีอาการปวดบวมที่ลูกอ้นทะปวดท้องอย่างรุนแรง หรือปวดหัว คลื่นไส้ อาเจียนอย่างรุนแรง ควรรีบไปพบแพทย์

2. โรคคางทูม จะพบมากในเด็กอายุเท่าไร และคางจะบวมข้างไหนก่อน

ตอบ โรคนี้ส่วนใหญ่พบในเด็กอายุ 6-10 ปี คางจะเริ่มบวมข้างหนึ่งข้างใดก่อน แล้วอีก 4-5 วันต่อมาจะบวมอีกข้างหนึ่ง

ล้างมือบ่อย ๆ
ด้วยน้ำและสบู่

ไม่เอามือขยี้ตา

ไม่ใช้สิ่งของ
ร่วมกัน

แยกเด็กป่วย และให้หยุดพักที่บ้าน
จนกว่าจะหาย

งดลงสระว่ายน้ำ

โรคตาแดงหรือเยื่อぶตาอักเสบ (Conjunctivitis)

เป็นการอักเสบของเยื่อぶตา เกิดได้ทั้งแบบเฉียบพลันหรือเรื้อรัง

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย เชื้อไวรัส ภูมิแพ้ หรือสัมผัสสาร
ที่เป็นพิษต่อตา

การติดต่อ :

- มือสัมผัสขยี้ตา น้ำตาของผู้ป่วย แล้วมาสัมผัสตาตัวเองหรือ
ใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้ป่วย

- แผลงหวี แผลงวัน ตอมสิ่งสกปรกหรือตอมตาผู้ป่วย
แล้วมาตอมตา

- ลงเล่นน้ำที่มีความสกปรกสูง

อาการ : ตาแดง เคืองตา แสบตา น้ำตาไหล ปวดตา ตามัว
จะเป็นที่ข้างใดข้างหนึ่งก่อน และลามไปเป็นสองข้างอย่างรวดเร็ว
ภายใน 1- 2 วัน

การป้องกัน :

- หมั่นล้างมือด้วยน้ำและสบู่
- ไม่เอามือขยี้ตา
- ไม่คลุกคลีกับคนที่ เป็นโรค ไม่ใช้สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวร่วมกัน
เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว เป็นต้น
- หากเป็นโรคตาแดงควรหยุดเรียน แลงดลงสระว่ายน้ำ
เพื่อป้องกันเชื้อแพร่กระจาย

คำถามน่ารู้

1. โรคตาแดงควรหยุดตาอย่างไรให้ถูกวิธี

ตอบ ควรล้างมือก่อนหยุดตาทุกครั้ง ดึงหนังตาล่าง
ตาเหลือกมองเพดาน หยุดตาตรงกลางเปลือกตาล่าง ปิดตา
และกรอกตาไปมาเพื่อให้ยากระจาย สำหรับการหยุดแบบครีม
ให้หยุดจากหัวตาบีบไปปลายตา ปิดตาและกรอกตาไปมา
เช็ดยาที่ล้นออกมา ล้างมือหลังหยุดเสร็จ

2. เป็นโรคตาแดงขณะตั้งครรภ์ เสี่ยงต่อลูกในครรภ์หรือไม่

ตอบ ไม่ส่งผลไม่ว่าจะเป็นจากเชื้อไวรัสหรือแบคทีเรีย เพียงแต่เมื่อเป็นแล้วควรที่จะดูแลในเรื่องของความสะอาดมากขึ้น และไม่ควรซื้อยาหยอดตามาหยอดเอง ทางที่ดีควรไปปรึกษาแพทย์ และใช้ยาตามที่แพทย์สั่ง เพราะวิธีการรักษาของโรคตาแดง ทั้งสองอย่างแตกต่างกัน

3. เมื่อเป็นโรคตาแดง ควรปฏิบัติตัวอย่างไร

ตอบ - ควรหยุดเรียน หรือหยุดงานรักษาตัวอยู่ที่บ้าน อย่างน้อย 3 วัน เพื่อป้องกันการติดต่อไปยังผู้อื่น

- ควรใช้กระดาษทิชชูแทนผ้าเช็ดหน้าเช็ดขี้ตา เพราะผ้าเช็ดหน้าจะเก็บสะสมเชื้อไว้และสามารถติดต่อไปยังผู้อื่นได้

- ในกรณีที่มีหนองตรงหัวตา สามารถใช้ไม้พันสำลี ปาดหนองตรงหัวตาทั้งได้ เพื่อไม่ให้เชื้อหมักหมมจนทำให้เกิดอักเสบ เพิ่มขึ้น

- ล้างมือบ่อยๆ

- งดใส่คอนแทคเลนส์

- ใส่แว่นตากันแดด เวลาที่ต้องออกไปเจอแสงมากๆ

- ไม่แนะนำให้ใช้ผ้าปิดตาเพราะอาจทำให้เกิด การติดเชื้อมากขึ้น

- พักผ่อนให้เต็มที่ และพักการใช้สายตา

ไม่ใช้สิ่งของ
ร่วมกัน

แยกเด็กป่วย และให้หยุดพักที่บ้าน
จนกว่าจะหาย

ล้างมือบ่อย ๆ
ด้วยน้ำและสบู่

โรคผิวหนังอักเสบจากเชื้อแบคทีเรีย (Impetigo)

เป็นภาวะที่มีการติดเชื้อแบคทีเรียบริเวณผิวหนัง ซึ่งพบได้บ่อยในเด็กเล็กก่อนวัยเรียนและเด็กวัยเรียน

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อแบคทีเรียสเตรปโตคอคคัส (Streptococcus group A) และสแตปไฟโลคอคคัส (Staphylococcus) ที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือที่ผิวหนัง

การติดต่อ : โดยสัมผัสถูกเชื้อจากแผลของผู้ป่วย หรือเชื้อที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม หรือที่ผิวหนัง รวมถึงการใช้สิ่งของร่วมกับผู้ป่วย โดยเชือดังกล่าวจะเข้าสู่ร่างกายของผู้สัมผัสทางผิวหนังที่มีรอยขีดข่วน รอยถลอกหรือการเกา

อาการ : ผิวหนังมีลักษณะแดงๆ ต่อมาจะกลายเป็นตุ่มน้ำและหนอง เมื่อตุ่มหนองแตกแผลจะลุกลามออกไปรอบๆ มีน้ำเหลืองปนหนองไหลเยิ้ม ต่อมาจะแห้งมีสะเก็ดสีน้ำตาลเกาะแน่นอยู่ บางครั้งหลุดออกเหลือแต่ผิวนีสีแดง บริเวณที่เป็นโรคบ่อย ได้แก่ แก้ม คาง หู จมูก แขน ขา

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

การป้องกัน :

- แยกผู้ป่วยไม่ให้คลุกคลีกับเด็กปกติ จนกว่าแผลจะแห้ง
- ห้ามใช้สิ่งของและภาชนะร่วมกับผู้ป่วย
- ตัดเล็บให้สั้น ล้างมือให้สะอาด

คำถามน่ารู้

1. หากเด็กเป็นโรคติดเชื้อแบคทีเรียที่ผิวหนังควรทำอย่างไร ?

ตอบ หากสงสัยว่าเด็กมีอาการผื่นจากการติดเชื้อแบคทีเรียที่ผิวหนังควรรีบพาไปพบแพทย์ เพราะโรคนี้เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย จึงจำเป็นต้องได้รับการรักษาด้วยยาปฏิชีวนะเพื่อกำจัดเชื้อ หากแพทย์พิจารณาแล้วว่าอาการเป็นไม่รุนแรงอาจให้ยาปฏิชีวนะชนิดทาบริเวณผื่น แต่หากอาการเป็นรุนแรงหรือหลายตำแหน่งอาจให้ยาปฏิชีวนะชนิดรับประทาน หากมีอาการคันอาจให้ยาแก้คัน เพื่อเด็กจะได้ไม่เกา และผื่นจะได้ไม่ลุกลามไปมากกว่าเดิม นอกจากนี้แพทย์อาจให้น้ำเกลือมาล้างทำความสะอาดแผลที่มีหนองและน้ำเหลืองด้วย

2. หากพบเด็กป่วยอยู่ร่วมกันในชุมชนควรให้คำแนะนำอะไรกับผู้ปกครองเด็ก

ตอบ เนื่องจากโรคนี้ติดต่อทางการสัมผัส ให้คำแนะนำผู้ปกครองคือการล้างมือด้วยสบู่และน้ำให้สะอาด ตัดเล็บให้สั้น ไม่ใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้ป่วย และหากเด็กมีผื่นติดเชื้อแบคทีเรียที่ผิวหนังไม่ควรไปแกะเกาบริเวณผื่น เพื่อป้องกันการลุกลามไปยังผิวหนังบริเวณอื่น แนะนำเรื่องการรักษาความสะอาด และไม่ควรพาเด็กไปในสถานที่แออัด เช่น ห้างสรรพสินค้า สนามเด็กเล่น สระว่ายน้ำ

ห้องน้ำ

กินร้อน

ช้อนกลาง

ล้างมือ

โรคอุจจาระร่วง (Diarrhea)

ภาวะการถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 3 ครั้งต่อวันหรือถ่ายมีมูกเลือดอย่างน้อย 1 ครั้งหรือถ่ายอุจจาระเหลว 1 ครั้ง แต่มีกลิ่นเหม็นจัด มีมูกหรือมีเลือดปน

สาเหตุ :

เกิดจากเชื้อไวรัส ที่พบบ่อย ได้แก่ ไวรัสโรต้า อุจจาระจะมีลักษณะเป็นฟองกลิ่นเหม็นเปรี้ยว หรือกลื่นกรด พบบ่อยในเด็กที่กินนม

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ที่พบบ่อย ได้แก่

- อีโคไล (E.coli) อุจจาระมีลักษณะเป็นน้ำใสเหมือนปัสสาวะ มีกลิ่นคาว

แนวทางการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในเด็ก
สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

- อหิวาตกโรค (Cholera) ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำครั้งละมากๆ ในรายที่เป็นรุนแรง อุจจาระมักจะมีสีขาวขุ่นเหมือนน้ำข้าวข้าว มีกลิ่นคาวจัด

- ซัลโมเนลลา (Salmonella) อาจมีไข้หรือไม่มีไข้ก็ได้ ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำสีเขียวในช่วงแรกๆ 2-3 ครั้ง ต่อมาอาจถ่ายเหลว มีมูกและเลือดปน

- ชิเกลลา (Shigella) ในเด็กมักมีไข้สูง อาจพบอาการชัก ร่วมด้วย ช่วงแรกอาจอุจจาระเป็นน้ำ ต่อมากระปริดกระปรอย มีมูกเลือดปน มีอาการปวดท้องเหมือนถ่ายไม่สุด

การติดต่อ : โดยการบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่มที่มีเชื้อปนเปื้อน มาจากอุจจาระของผู้ป่วยหรือผู้เป็นพาหะ

อาการ : การถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 3 ครั้งต่อวันหรือถ่ายมีมูกเลือด อย่างน้อย 1 ครั้งหรือถ่ายอุจจาระเหลว 1 ครั้ง แต่มีกลิ่นเหม็นจัด มีมูกหรือมีเลือดปน

การป้องกัน :

1. ป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้าร่างกายเด็กโดยเลี้ยงดูลูกด้วยนมแม่ ให้นาน 1 ปี ถึง 1 ปีครึ่ง ถ้าจำเป็นต้องเลี้ยงลูกด้วยนมผสม ควรปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ผู้ดูแลเด็ก/ผู้ปรุงอาหารให้เด็ก ล้างมือให้สะอาดด้วยน้ำ และสบู่ทุกครั้ง หลังเข้าห้องน้ำ หลังเปลี่ยนผ้าอ้อมเด็กที่มีการขับถ่าย และก่อนปรุงอาหาร/น้ำ/นม

1.2 ต้มขวดน้ำและขวดนมให้เดือด อย่างน้อย 10-15 นาที ทุกครั้งก่อนนำมาใช้

1.3 ต้องมีฝาครอบจุกนม/ขวดน้ำ เมื่อมีการพักการดูด

1.4 น้ำที่ใช้ในการงนหมผสมต้องเป็นน้ำสะอาด

1.5 ภาชนะที่ใส่อาหารเสริมต้องล้างให้สะอาดก่อนใช้

- ฝาระวังเด็กคว่ำจับของสกปรกเข้าปากหรือ ดูด/อมนิ้วมือ

- ล้างมือเด็ก 2-3 ครั้งเมื่อเห็นว่าสกปรก

- ซักผ้าปู เสื้อผ้าของเด็กป่วย ด้วยน้ำยาซักผ้าขาว เพื่อฆ่าเชื้อไวรัส

2. ทิ้ง “ผ้าอ้อมเด็กสำเร็จรูป” ที่ใช้แล้ว โดยเฉพาะผู้ป่วย อุจจาระร่วงเฉียบพลันจากเชื้อไวรัสโรต้า ให้ปลอดภัย ซึ่งผ้าอ้อมเด็ก สำเร็จรูปสามารถเป็นแหล่งแพร่เชื้อได้ เนื่องจากเชื้ออยู่ในอุจจาระ ได้นานถึง 1 สัปดาห์ ดังต่อไปนี้

2.1 ใช้น้ำยาซักผ้าขาว แช่ผ้าอ้อมเด็กสำเร็จรูปที่ใช้แล้ว ทิ้งไว้ 30 นาที (ไฮเตอร์ครึ่งฝาผสมในน้ำครึ่งลิตรถึง 600 ซีซี)

2.2 หลังจากแช่แล้วให้แยกใส่ถุงขยะรัดปากถุงให้แน่น (ซ้อนถุง 2 ชั้นเพื่อกันถุงรั่ว/แตก) และน้ำจากการแช่ผ้าอ้อมเด็ก สำเร็จรูปควรทิ้งลงในโถส้วมเพื่อเข้าสู่ระบบบำบัดสิ่งปฏิกูลต่อไป

หมายเหตุ :

- กรณีไม่มีรถเก็บขยะให้ใช้วิธีฝังกลบโดยขุดดินลึก ไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร และห่างจากแหล่งน้ำ ไม่น้อยกว่า 700 เมตร
- ไม่ทิ้งลงแหล่งน้ำ และไม่ทิ้งรวมกับขยะชนิดอื่น เพราะจะทำให้เชื้อแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อม
- ควรใส่ถุงมือทุกครั้ง (ถ้ามี) เมื่อต้องสัมผัสผ้าอ้อมเด็ก ที่ใช้แล้ว และต้องล้างมือด้วยน้ำและสบู่ทุกครั้ง

3. การทำความสะอาดห้องน้ำ

3.1 ใช้น้ำยาล้างห้องน้ำ (มีคุณสมบัติฆ่าเชื้อไวรัสและแบคทีเรีย) ทำความสะอาด และเช็ดให้แห้ง

3.2 จุดที่ต้องทำความสะอาดเป็นพิเศษคือ ที่จับสายฉีดน้ำ พื้นห้องส้วม ที่รองนั่งส้วม ที่ก้นน้ำของโถส้วม ก๊อกน้ำและกลอนประตู/ลูกบิดประตู

3.3 ทำความสะอาดโดยใช้น้ำยาล้างห้องน้ำ (มีคุณสมบัติฆ่าเชื้อไวรัสและแบคทีเรีย) ต่อไปอีก 3 วัน หลังผู้ป่วยหยุดถ่าย

4. ล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้งหลังถ่ายอุจจาระ ก่อนสัมผัสอาหาร และหลังทำความสะอาดห้องน้ำ

คำถามน่ารู้

1. ถ้ามีอาการอุจจาระร่วงต้องปฏิบัติตัวอย่างไร

ตอบ หากเริ่มมีไข้ อาเจียนหรืออุจจาระร่วง ควรให้เด็กหยุดเรียน หยุดงาน หมั่นล้างมือด้วยน้ำและสบู่ให้สะอาด ต้มน้ำเกลือแร่หรือสารละลายเกลือแร่ เพื่อทดแทนสารน้ำและเกลือแร่ ที่สูญเสียไป ไม่ควรซื้อยามาเชื่อกินเอง เพราะโรคนี้สามารถหายได้เอง แต่หากอาการรุนแรงขึ้น เช่น อาเจียนหรือถ่ายมากขึ้น โดยเฉพาะในเด็กเล็กและผู้สูงอายุ ให้รีบพบแพทย์โดยเร็ว

2. ปัจจุบันมีวัคซีนป้องกันโรคอุจจาระร่วงหรือไม่

ตอบ มี วัคซีนป้องกันไวรัสโรต้า ซึ่งมีประสิทธิภาพและปลอดภัย แต่สามารถช่วยป้องกันโรคอุจจาระร่วงที่เกิดจากเชื้อไวรัส

โรต้าเท่านั้น ไม่สามารถป้องกันโรคอุจจาระร่วงจากสาเหตุอื่นได้ โดยใช้ได้เฉพาะในเด็กเล็ก เป็นวัคซีนชนิดหยอดเข้าทางปาก จำนวน 2 หรือ 3 ครั้ง ขึ้นอยู่กับชนิดของวัคซีน อายุที่ให้วัคซีน คือ 2 และ 4 เดือน ถ้าเป็นชนิดหยอดสองครั้ง และ 2, 4 และ 6 เดือน สำหรับชนิดหยอด 3 ครั้ง โดยวัคซีนสามารถลดการป่วยหรือลดความรุนแรงของโรคได้ ขณะนี้ยังไม่มีบริการในโรงพยาบาลรัฐทั่วไป แต่มีให้บริการแบบมีค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาลเอกชน โรงพยาบาลมหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาลของรัฐบางแห่ง

3. อุจจาระร่วง จำเป็นต้องกินยาปฏิชีวนะ (ยาฆ่าเชื้อ) หรือไม่

ตอบ การใช้ยาปฏิชีวนะหรือยาฆ่าเชื้อเพื่อรักษาผู้ป่วยที่มีอาการอุจจาระร่วง มักจะพิจารณาให้การรักษาเฉพาะในผู้ที่มีอาการท้องเสียที่ถ่ายเป็นมูกเลือด หรือผู้มีอาการถ่ายเหลวเป็นน้ำหรือน้ำขาวขุ่นที่มีอาการแสดงของการขาดน้ำ เช่น อาการอ่อนเพลีย ไม่มีแรง กระหายน้ำ ปากคอแห้ง หนามืด เป็นต้น ดังนั้น สำหรับผู้ที่มีอาการท้องเสียแบบถ่ายเหลว ไม่มีเลือดปน และไม่มีอาการขาดน้ำ ไม่จำเป็นต้องรักษาด้วยยาปฏิชีวนะหรือยาฆ่าเชื้อ ทั้งนี้ ไม่แนะนำให้ซื้อยามารับประทานเอง ควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกร

4. ยาหยุดถ่าย จำเป็นหรือไม่

ตอบ ยาหยุดถ่ายที่นิยมใช้ในปัจจุบันคือ ยาโลเพอราไมด์ (loperamide) แม้จะมีข้อบ่งใช้สำหรับบรรเทาอาการอุจจาระร่วงชนิดเฉียบพลัน ที่ไม่มีอาการแทรกซ้อน แต่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ป่วยได้ เนื่องจากทำให้การกำจัดออกของเชื้อโรคที่อาจเป็นสาเหตุของอาการอุจจาระร่วงช้าลง จึงไม่แนะนำให้ซื้อยาหยุดถ่ายมารับประทานเอง หากจำเป็นต้องรับประทาน ควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกร

ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุนัข แมว
ที่ไม่ทราบประวัติ

นำสุนัขที่เลี้ยงไว้
ไปฉีดวัคซีนป้องกัน
โรคพิษสุนัขบ้าทุกปี

เมื่อถูกกัดรีบไปพบแพทย์
เพื่อรับการรักษาที่ถูกต้อง

โรคพิษสุนัขบ้าหรือโรคกลัวน้ำ (Rabies)

โดยทั่วไปรู้จักกันตามอาการที่เกิดว่า “โรคกลัวน้ำ” เป็นโรคติดต่อจากสัตว์สู่คนที่อันตรายร้ายแรง พบในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิด โรคนี้ไม่มียารักษา เมื่อมีอาการแล้วผู้ป่วยเสียชีวิตทุกรายในประเทศไทยพบว่า สุนัข เป็นตัวนำโรคที่สำคัญ และรองลงมาคือ แมว

สาเหตุ : เกิดจากเชื้อไวรัสโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies virus)

การติดต่อ :

- ถูกสุนัขและแมวที่ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า กัดหรือข่วน หรือน้ำลายของสัตว์ เข้ามาทางเยื่อเมือกในปาก จมูก หรือรอยแผลถลอก ขีดข่วน เช่น ถูกเลีย หรือน้ำลายกระเด็นใส่
- การหายใจ ซึ่งมีโอกาสน้อย ยกเว้นมีจำนวนไวรัสในอากาศเป็นจำนวนมาก เช่น ในถ้ำค้างคาว

อาการ : มีไข้ ปวดเมื่อยตามเนื้อตัว คันบริเวณรอยแผลที่ถูกสัตว์กัด ต่อมาจะหงุดหงิด ตื่นเต้น ไวต่อสิ่งเร้า (แสง เสียง ลม) ม่านตาขยาย น้ำลายไหลมาก กล้ามเนื้อคอกระตุกเกร็งขณะที่พยายาม

กลืนอาหารหรือสำลักเวลาดื่มน้ำ ทำให้เกิดอาการ “กลืนน้ำ” เพื่อคลั่ง สลับกับอาการสงบชัก ระยะสุดท้ายจะเกิดอาการอัมพาตแขนขาอ่อนแรงและเสียชีวิต เนื่องจากการอัมพาตของกล้ามเนื้อระบบทางเดินหายใจ

การป้องกัน :

- **ควรลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด** โดยปฏิบัติดังนี้

1. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุนัข/แมวที่ไม่ทราบประวัติ หรือไม่เคยได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

2. ไม่ให้เด็กเล่นกับสุนัข/แมวตามลำพัง หรือสุนัข/แมวที่ไม่คุ้นเคย

3. การช่วยเหลือสุนัข/แมวที่บาดเจ็บ หรือจะเก็บมาเลี้ยง ต้องทำด้วยความระมัดระวังไม่ให้ถูกกัดหรือข่วน และควรปรึกษาสัตวแพทย์

4. ใช้คาถา 5 ย. “อย่าเหยยให้สุนัขโกรธ อย่าเหยียบสุนัขให้ตกใจ อย่าแยกสุนัขที่กัดกันด้วยมือเปล่า อย่าหยิบจานขณะสุนัขกำลังกินอาหาร อย่ายุ่งกับสุนัข/แมวที่ไม่ฉีดวัคซีน”

- **สำหรับคนเลี้ยงสุนัข** ควรปฏิบัติดังนี้

1. นำสุนัขไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี (ปีแรกควรฉีด 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อลูกสุนัขอายุ 2 - 4 เดือน ครั้งที่ 2 ห่างจากครั้งแรก 1 - 3 เดือน)

2. ไม่ปล่อยให้สุนัขไปในที่สาธารณะตามลำพัง ทุกครั้งที่นำสุนัขออกนอกบ้านต้องอยู่ในสายจูง

3. ถ้าสุนัขของเราถูกสุนัขอื่นกัด ต้องรีบปรึกษาสัตวแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

4. ถ้าสุนัขของเราไปกัดคนอื่นต้องรับผิดชอบในการรักษาพยาบาลและให้ข้อมูลประวัติ โดยเฉพาะข้อมูลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

• **เมื่อถูกสุนัขหรือแมว กัด ข่วน** ต้องทำดังนี้

1. ล้างแผลให้สะอาดด้วยน้ำและสบู่ เช็ดแผลให้แห้ง ใส่ยารักษาแผลสด

2. จดจำสัตว์ที่กัดให้ได้ เพื่อสืบหาเจ้าของ หรือสอบถามประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และติดตามดูอาการสุนัข แมว ที่กัด 10 วัน

3. ไปพบแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อรับการป้องกันรักษาที่ถูกต้อง

คำถามน่ารู้

1. ถ้าโดนสุนัขหรือสัตว์อื่นกัด ควรทำอะไรเป็นอันดับแรก

ตอบ ถ้ามีบาดแผลจากการถูกสัตว์กัด ให้บีบเลือดออกให้มากที่สุด ล้างแผลด้วยน้ำสะอาดหรือสบู่หลายๆ ครั้งเพื่อให้ น้ำลายและเชื้อที่ ได้รับเข้าไปออกให้มากที่สุด แล้วใส่ยาฆ่าเชื้อ เช่น เบตาดีน ถ้าแผลฉกรรจ์หรือสงสัยว่าสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้า ให้รีบไปพบแพทย์เร็วที่สุด เพื่อแพทย์จะได้ทำแผลและล้างแผลอย่างเหมาะสม และฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก วัคซีนและเซรุ่มป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในรายที่มีข้อสงสัยว่าสัตว์อาจมีเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า

2. เคยได้ยินว่าการล้างแผลด้วยสบู่ทันทีที่ถูกสัตว์กัดจะมาเชื่อนี้ได้ จริงหรือไม่

ตอบ การล้างแผลด้วยน้ำและสบู่ทันทีจะช่วยล้างน้ำลายและเชื้อต่างๆ ออกจากบาดแผลได้ แต่ฤทธิ์ในการฆ่าเชื้อโดยตรงมีน้อยมาก เชื้อไวรัสพิษสุนัขบ้าเมื่ออยู่นอกร่างกายจะตายง่าย อย่างไรก็ตาม ถ้าบาดแผลลึก แผลเหวอะเหว ไม่สามารถล้างแผลได้เอง ควรรีบไปโรงพยาบาลโดยเร็วที่สุด

3. ถ้าหากเคยได้รับวัคซีนแล้วและถูกสัตว์กัดซ้ำอีก จำเป็นต้องฉีดวัคซีนหรือไม่

ตอบ วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าต้องฉีดเป็นชุด ชุดละ 5 เข็ม ในวันแรก, วันที่ 3, วันที่ 7, วันที่ 14 และวันที่ 24 ถ้าถูกกัดในระหว่างฉีดวัคซีน 5 เข็มนี้ ก็ไม่ต้องฉีดเพิ่มอีก แต่ถ้าถูกกัดภายใน 6 เดือน หลังฉีดเข็มสุดท้าย ควรฉีดเพิ่มเร็วที่สุดหลังถูกกัดอีก 1 เข็ม ถ้าเกิน 6 เดือน ให้ฉีด 2 เข็ม โดยฉีดเข็มแรกให้เร็วที่สุดหลังจากถูกกัดและฉีดเข็มที่สอง ในวันที่ 3 หลังจากฉีดเข็มแรกในกรณีที่เคยฉีดวัคซีนมาก่อนไม่ต้องฉีดเซรุ่ม

4. ถ้าสัตว์ที่กัดไม่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า การฉีดวัคซีนให้คนที่ถูกกัดจะมีอันตรายหรือไม่

ตอบ ไม่มีอันตราย

5. หญิงมีครรภ์และเด็กเล็ก ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าชนิด 5 เข็มได้หรือไม่

ตอบ ฉีดได้ รวมถึงเด็กที่ป่วยมีไข้ ก็สามารถฉีดได้และไม่มีผลเสียหรือผลข้างเคียงที่เป็นอันตราย

แนวทางการดำเนินงานป้องกันภัยสุขภาพ ที่พบบ่อยในเด็ก

การบาดเจ็บในเด็กที่สำคัญ ได้แก่ การตกน้ำ จมน้ำ การบาดเจ็บจากการจลาจล การพลัดตก หกล้ม การอุดตันทางเดินหายใจ และแรงเชิงกลจากวัตถุสิ่งของ

แนวทางการดำเนินงานป้องกันการจมน้ำ

1. สำรวจข้อมูลเด็กและการจมน้ำของเด็กในชุมชน
2. สำรวจแหล่งน้ำเสี่ยงในชุมชน
3. แนะนำให้ทุกครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0-2 ปี ใช้คอกกั้นเด็ก
4. ให้ความรู้ประชาชนในการป้องกันเด็กจมน้ำ
  - เด็กเล็กจมน้ำได้ในภาชนะที่อยู่ภายในบ้าน ที่มีน้ำสูงเพียง 1-2 นิ้ว เช่น ถังน้ำ กะละมัง อ่างอาบน้ำ บ่อน้ำ/คูน้ำรอบๆ บ้าน
  - การป้องกัน
    - เทน้ำทิ้งหรือปิดฝาภาชนะใส่น้ำทุกครั้งหลังใช้งาน
    - ฝักรถยนต์/บ่อน้ำที่ไม่ได้ใช้งาน
    - ทุกครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0-2 ปี ควรจัดให้เด็กอยู่ในคอกกั้นเด็ก
    - ไม่ควรให้เด็กคลาดสายตาแม้เพียงชั่วขณะ
5. จัดการแหล่งน้ำเสี่ยงในชุมชน
  - แหล่งน้ำเสี่ยงขนาดเล็กหรือสระวัยน้ำ ควรมีการสร้างรั้วล้อมรอบแหล่งน้ำเพื่อป้องกันเด็กแอบลงเล่นน้ำ

- แหล่งน้ำเสี่ยงขนาดใหญ่ ควรจัดให้มีป้ายคำเตือน และจัดให้มีอุปกรณ์ช่วยคนตกน้ำไว้บริเวณแหล่งน้ำเสี่ยง เช่น ถังเกลลอน พลาสติกเปล่าผูกเชือก ขวดน้ำพลาสติกเปล่า ไม้

6. ให้คำแนะนำแก่ประชาชนในชุมชน ให้ดำเนินการดังนี้

- กำจัดแหล่งน้ำที่ไม่จำเป็นในชุมชนและบริเวณละแวกใกล้เคียง เช่น เหนือทางจากภาชนะเมื่อไม่ใช้งาน

- แยกเด็กออกจากแหล่งน้ำ เช่น สร้างรั้วกันประตูไม่ให้เด็กเข้าใกล้แหล่งน้ำได้ ปิดฝาทิ้งน้ำ/โถ่งน้ำ

- แยกพื้นที่เล่นเด็กออกจากแหล่งน้ำ โดยมีรั้วกันแหล่งน้ำในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง

- ไม่ให้เด็กอยู่ในหรือใกล้แหล่งน้ำตามลำพัง เช่น นั่งเล่นในอ่างน้ำ/กะละมัง หรือเล่นใกล้บ่อน้ำ/ร่องน้ำ

- ขณะเด็กอยู่ในหรือใกล้แหล่งน้ำ ผู้ดูแลต้องเฝ้าดูแลเด็กตลอดเวลา

- สอนให้เด็กรู้จักแหล่งน้ำเสี่ยง โดยสอน “อย่าใกล้ อย่าเก็บ อย่าก้ม” และตะโกนขอความช่วยเหลือ

อย่าใกล้ เมื่อเจอแหล่งน้ำ อย่าเข้าไปใกล้ เพราะอาจลื่นพลัดตกลงไปในน้ำ

อย่าเก็บ เมื่อเห็นสิ่งของตกลงไปในน้ำ อย่าเก็บเอง ต้องให้ผู้ใหญ่ช่วยเก็บให้

อย่าก้ม อย่าก้ม หรือชะโงกลงไปใต้น้ำ กะละมัง ตุ่ม เพราะอาจจะหัวทิ่มลงไปใ้ในภาชนะ

แนวทางการดำเนินงานป้องกัน การบาดเจ็บจากการจราจร

- ไม่ควรให้เด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี โดยสารรถจักรยานยนต์
- เด็กอายุมากกว่า 2 ปี ให้สวมหมวกนิรภัยเด็กทุกครั้ง
- ควรใช้ที่นั่งนิรภัย สำหรับเด็กในรถยนต์
- อย่าทิ้งเด็กในรถคนเดียว
- ก่อนออกรถหรือออกรถ ให้สำรวจทุกครั้งว่าไม่มีเด็กอยู่ใกล้รถ
- สอนและสาธิตวิธีการเดินถนน และข้ามถนนอย่างปลอดภัย

แนวทางการดำเนินงานป้องกันการพลัดตก หกล้ม

- ไม่วางเด็กไว้บนที่สูง เช่น เติ่ง โต๊ะ โซฟา โดยลำพัง
- รถหัดเดินไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ เพราะทำให้เดินช้า และพลิกคว่ำ ตกที่สูงได้ง่าย
- ชีร์ราวบันได และซิงกรงระเบียง ต้องมีช่องห่างไม่เกิน 9 เซนติเมตร เพื่อไม่ให้ลำตัวเด็กและศีรษะลอดช่องได้
- หน้าต่างต้องอยู่สูงจากพื้นประมาณ 1 เมตร เพื่อป้องกันการปีนป่าย
- โต๊ะ ทวี ตู ชั้นวางของ หากไม่มั่นคงพอ ควรใช้อุปกรณ์ยึดติดกับกำแพงเพื่อป้องกันการล้มคว่ำทับเด็ก เมื่อเด็กโหนหรือปีนป่าย
- เครื่องเล่นในสนามเด็กเล่นต้องปลอดภัย

แนวทางการดำเนินงานป้องกัน การอุดตันทางเดินหายใจ

- ควรให้เด็กนอนหงาย การนอนคว่ำอาจเกิดการกดทับปากและจมูกได้
- อย่าปล่อยให้เด็กเล่นสิ่งของชิ้นเล็กตามลำพังแม้เพียงชั่วขณะ เพื่อไม่ให้นำเข้าปากและจมูก
- อย่าวางถุงพลาสติกใกล้ตัวเด็ก เพื่อป้องกันเด็กไม่ให้ใช้สวมศีรษะ
- อย่าให้เด็กเล่นของเล่นที่มีสายยาว เพราะอาจจะรัดคอเด็ก

แนวทางการดำเนินงานป้องกันแรงเสียดสีจากวัตถุสิ่งของ

- ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด เมื่อใช้บันไดเลื่อนหรือลิฟต์
- ห้ามเด็กเล่นประทัด พลุ ดอกไม้ไฟ ตามลำพัง

รายละเอียดคอกกั้นเด็ก

- เหมาะกับเด็กอายุ 0-2 ปี หรือหยุดใช้เมื่อเด็กสามารถปีนได้
- ความสูงอย่างน้อย 51 เซนติเมตรขึ้นไป
- คอกกั้นควรมีซี่ราวห่างไม่เกิน 6 เซนติเมตร
- ส่วนที่ยื่นออกมาด้านบนของคอกกั้น ไม่ควรเกิน 1.5 มิลลิเมตร
- ควรเป็นแนวตั้ง (เพราะแนวขวางเด็กสามารถเหยียบปีนได้)
- ควรมีประตูปิด-เปิด และมีตัวล็อคหรือตัวยึดที่แน่น
- วัสดุที่ใช้มีความปลอดภัยสำหรับเด็ก ตามมาตรฐาน

คอกกั้นเด็กที่ปลอดภัย...ช่วยป้องกันเด็กเล็กจมน้ำ

สำนักโรคไม่ติดต่อ
กรมควบคุมโรค

ภาคผนวก

แบบบันทึกประวัติการได้รับวัคซีน

ชื่อ .....
เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ ..... ปี..... เดือน.....
บ้านเลขที่..... หมู่.....หมู่บ้าน..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด.....

วัคซีนพื้นฐานที่เด็กต้องได้รับ

อายุ	วัคซีน	วันที่ได้รับ	หมายเหตุ
แรกเกิด	BCG (วัคซีนป้องกันวัณโรค)		
	HB1 (วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี)		
1 เดือน	HB2 (วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี)		
2 เดือน	DTP-HB1 (วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรน-ตับอักเสบบี)		
	OPV1 (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดรับประทาน)		
4 เดือน	DTP-HB2 (วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรน-ตับอักเสบบี)		
	OPV2 (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดรับประทาน)		

อายุ	วัคซีน	วันที่ได้รับ	หมายเหตุ
4 เดือน	IPV1 (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดฉีด)		
6 เดือน	DTP-HB3 (วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรน-ตับอักเสบบี)		
	OPV3 (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดรับประทาน)		
9 เดือน	MMR1 (วัคซีนป้องกันโรคหัด-คางทูม-หัดเยอรมัน)		
1 ปี	LAJE1 (วัคซีนป้องกันโรคไข้สมองอักเสบ เจอี ชนิดเชื้อเป็น)		
1 ปี 6 เดือน	DTP-HB4 (วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรน-ตับอักเสบบี)		
	OPV4 (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดรับประทาน)		
2 ปี 6 เดือน	LAJE2 (วัคซีนป้องกันโรคไข้สมองอักเสบ เจอี ชนิดเชื้อเป็น)		
	MMR2 (วัคซีนป้องกันโรคหัด-คางทูม-หัดเยอรมัน)		

อายุ	วัคซีน	วันที่ได้รับ	หมายเหตุ
4 ปี	DTP5 (วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรน)		
	OPV5 (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดรับประทาน)		
ป. 1	MMR (วัคซีนป้องกันโรคหัด-คางทูม-หัดเยอรมัน) *		
	HB (วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี) *		
	LAJE (วัคซีนป้องกันโรคไข้สมองอักเสบ เจอี ชนิดเชื้อเป็น) *		
	IPV (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดฉีด) *		
	dT (วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก) *		
	OPV (วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดรับประทาน)*		
	BCG (วัคซีนป้องกันวัณโรค)*		
ป. 5	HPV1 และ HPV2 (วัคซีนป้องกันมะเร็งปากมดลูก)		
ป. 6	dT (วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก)		

หมายเหตุ* เฉพาะรายที่ได้รับไม่ครบตามเกณฑ์

แบบสำรวจอาการเด็กป่วยในชุมชนสำหรับ อสม.

ชื่อผู้สำรวจ ..... ผู้ที่ได้รับผิดชอบ หมู่บ้าน .....
 ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

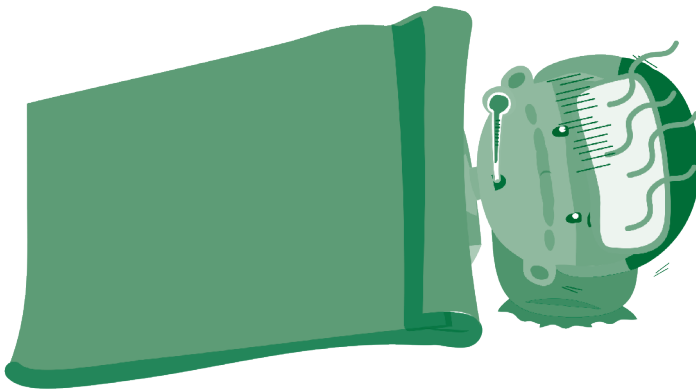
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ผู้สัมผัสใกล้ชิด	ไข้	ไอ	หวัด	มือเท้าปาก	อาการ	หมายเหตุ
1	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
2	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
3	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
4	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
5	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
6	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
7	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
8	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
9	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							
10	ชื่อ..... เพศ..... อายุ..... ปี ที่อยู่.....							

หมายเหตุ :

- ไข้ หมายถึง ตัวร้อน อุณหภูมิร่างกายมากกว่าหรือเท่ากับ 37.5°C
- ไข้ออกผื่น หมายถึง ตัวร้อน พร้อมกับมีผื่นขึ้นตามตัวและ ใบหน้า
- หวัด หมายถึง มีไข้ต่ำๆ ร่วมกับ น้ำมูกไหล หรือไอ หรือคัดจมูก จาม อาจมีอาการเจ็บคอเล็กน้อย
- มือ เท้า ปาก หมายถึง มีอาการไข้ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ร่วมกับมีจุดหรือตุ่มแดงอักเสบที่ลิ้น เหงือก และกระพุ้งแก้ม หรือพบตุ่มหรือผื่นบนหรือตุ่มพองใส บริเวณรอบๆ อักเสบ และแดงที่ฝ่ามือฝ่าเท้า
- อุจจาระร่วง หมายถึง มีอาการถ่ายอุจจาระเหลว ตั้งแต่ 3 ครั้ง ขึ้นไปใน 1 วัน หรือถ่ายมีมูกเลือดอย่างน้อย 1 ครั้ง หรือ ถ่ายเป็นน้ำจำนวนมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไปใน 1 วัน

แบบเฝ้าระวังข้อมูลเด็ก การจมน้ำของเด็กในชุมชน และแหล่งน้ำเสี่ยงในชุมชน

แบบสำรวจข้อมูลในชุมชน/พื้นที่

รายละเอียด	จำนวน
จำนวนเด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี	
จำนวนเด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี ที่จมน้ำเสียชีวิต	
จำนวนเด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี ที่เคยจมน้ำ แต่ไม่เสียชีวิต	
จำนวนเด็กอายุ 0-2 ปี	
จำนวนเด็กอายุ 0-2 ปี ที่จมน้ำเสียชีวิต	
จำนวนเด็กอายุ 0-2 ปี ที่เคยจมน้ำ แต่ไม่เสียชีวิต	
จำนวนครัวเรือนที่มีเด็กอายุน้อยกว่า 2 ปี	
จำนวนครัวเรือนที่มีการแนะนำให้ใช้คอกกัน	

แบบสำรวจแหล่งน้ำเสี่ยงภายในชุมชน

แหล่งน้ำ	จำนวน (แห่ง)	ระบุสถานที่
สระว่ายนน้ำ		
บ่อน้ำ/สระน้ำเพื่อการเกษตร		
น้ำตก		
คลอง		
แม่น้ำ		
เขื่อน/อ่างเก็บน้ำ		
ทะเล		
อื่นๆ (ระบุ).....		

แบบสำรวจแหล่งน้ำเสี่ยงภายในบ้าน และรอบบ้าน

แหล่งน้ำ	จำนวน (แห่ง)	ระบุสถานที่
ภายในบ้าน		
อ่างอาบน้ำ/กะละมัง		
โถ่งน้ำ/ถังน้ำ		
สระว่ายนํ้ายาง		
อื่นๆ (ระบุ).....		
รอบๆ บ้าน		
แอ่งน้ำขัง		
ท่อระบายน้ำ		
บ่อน้ำโยก		
อ่างเลี้ยงปลา/อ่างบัว		
อื่นๆ (ระบุ).....		

